

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

ARALIK 1969

İÇİNDEKİLER :

- Eski Ramazan Davulcuları ve Davulcu Mânileri . . . M. Sakir ÜLKÜTAŞIR
Bolvadin Halk Oyunları Doç. Dr. M. Kemal ÖZERGİN
Folklorcularımız : Şerif Baykurt Ali Rıza ÖNDER
A. Gölpınarlı'ya Cevabım : Şeyh Bedreddin Dolayısıyla Cahit ÖZTELLİ
Hilton'da İftar - M. Folklor Enstitüsü Karagöz Sergisi . . . İhsan HİNÇER
Çorum'da Oynanan Üç Çocuk Oyunu Doç. Dr. Şükrü ELÇİN
Bir Oyun ve Nasreddin Hoca Bibliyoğrafyasına Ek Metin AND
Posoflu Âşık Müdâmi ve Bendeki Anıları M. Âdîl ÖZDER
Van'da Tandır Âdetleri Sabahaddin TÜRKÖĞLU
4. Türkiye Âşıklar Bayramı Yapıldı Çora HİNÇER
Hatay'da Ramazan Hikâyeleri Dr. Edip KIZILDAĞLI
DERGİMİZ GELECEK SAYIDAN İTİBAREN 125 KURUŞA ÇIKIYOR
ŞUBAT 1970 SAYIMIZI BEHÇET KEMAL ÇAĞLARA AYIRDIK

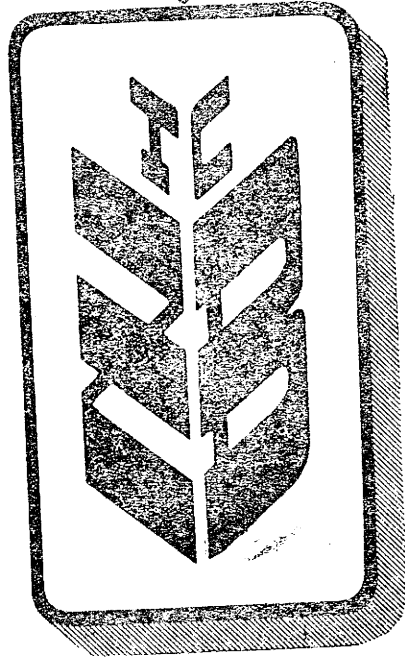
BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 245

KURUŞ : 100

349
350
İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık

HER YERDE HER ZAMAN
T.C.ZİRAAT BANKASI
olacaktır

ARALIK 1969

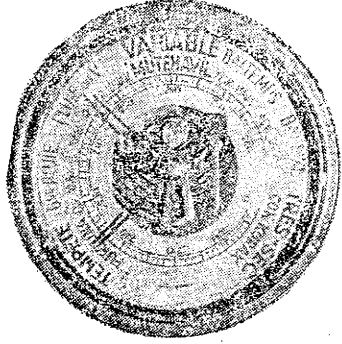
İÇİNDEKİLER :

- Eski Ramazan Davuleları ve Davulcu Mânileri . . . M. Şakir ÜLKÜTAŞIR
Bolvadin Halk Oyunları Doç. Dr. M. Kemal ÖZERGİN
Folklorcularımız : Şerif Baykurt Ali Rıza ÖNDER
A. Gölpinarlı'ya Cevabım : Seyh Bedreddin Dolayısıyla Cahit ÖZTELLİ
Hilton'da İftar - M. Folklor Enstitüsü Karagöz Sergisi . . . İhsan HİNÇER
Çorum'da Oynanan Üç Çocuk Oyunu Doç. Dr. Sükrü ELÇİN
Bir Oyun ve Nasreddin Hoca Bibliyografyasına Ek Metin AND
Posoflu Aşık Müdâmi ve Bendeki Anıları M. Âdî ÖZDER
Van'da Tandır Âdetleri Sabahaddin TÜRKÖĞLU
4. Türkiye Aşıklar Bayramı Yapıldı Cora HİNÇER
Hatay'da Ramazan Hikâyeleri Dr. Edip KIZILDAĞLI
DERGİMİZ GELECEK SAYIDAN İTİBAREN 125 KURUŞA ÇIKIYOR
ŞUBAT 1970 SAYIMIZI BEHÇET KEMAL ÇAĞLARA AYIRDIK

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 245

KURUŞ: 100

Tedbirli davranmayı severseniz...

Sonunda pişman olmak istemezseniz...

...ve
her zaman, her yerde
benim hizmetlerimden
faydalanmak için...

BUZDOLABINIZI,
ÇAMAŞIR MAKİNANIZI,
GAZ SOBANIZI,
TERMOSIFONUNUZU,
ELEKTRİK SÜPÜRGENİZİ
VE OCAĞINIZI SEÇERKEN
MUTLAKA

ARÇELİK
MARKASINI TERCİH EDİNİZ.

ARÇELİK

SENEDE 365 GÜN SERVİS

(Yeni Ajans : 6107 - 14)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 245

ARALIK 1969

YIL : 21 — CİLT : 12

Eski Ramazan Davulcuları ve Davulcu Mânileri

Yazan : M. Şakir ÜLKÜTAŞIR

Bu yazımızla aziz okuyucularımıza, eski devir İstanbul Ramazan'larının bugün artık bütün bütün tarihe intikal etmiş olan davulcuları ile Davulcu Mânilerinden söz edeceğim.

Bundan yarım asır evveline gelinceye kadar İstanbul'un ayrı bir tip teşkil eden Ramazan Bekçileri vardı. Bunlar, çoğunlukla Doğu illerimiz halkından olup, ya bir cami ya da bir mescidin yanındaki meşruta binanın (vakıf bir evin) alt katında, yahut da mahallenin bir köşesinde dar, basık tavanlı bir odacığın içinde az kazanır, kut-ı lâye-mut (ancak ölmeyecek kadar) yaşar, geçinir giderlerdi.

Ekseriya iri yapılı, gür sakallı, ağbani sarıklı, kısa meşin kürklü veya topukları döğen uzun gocuklu, yün kuşak ve poturlu bir tip ve kılıkta olan bu mahalle bekçileri, geceleri ellerinde - alt ucu kalın bir demir kakmalı - o meşhur kalın sopalarıyla kaldırım taşlarına vurarak sokakları gezerlerdi. Bu bekçiler, mahallenin akla gelen her çeşit idari ve inzibatî işlerinde imamın, ihtiyar heyetinin birer el ulağı mesabesinde idiler. Her mahallenin gedikli bir bekçisi olurdu. Bekçilik, - iyi ahlâk sahibi olmak şartıyla - evlâda, bekçi babasının akrabasına, ya da yakın bir hemşehrisine intikal ederdi. Bu, teâmüldü.

İşte, Ramazan'ın girmesiyle, bu emektar ve sevimli Bekçi Baba'lar, kışın gocuklu, yazın çepkenli, birer "Ramazan Davulcusu" olur; gümbür - gümbür çaldıkları davullarıyla halkı her gece Sahur'a kaldırırdı.

Ayın (yâni Ramazanın) onbeşiyle beraber de mahallenin - kapı kapı - bütün evlerini dolaşarak mâniler söyler, bahşış toplarlardı.

Bu bekçi babalar, Şeyhülislâm Kapısı'nda (Bab-ı Meşihat), İstanbul Kadısı huzurunda "Ramazan hilâlinin rü'yet ve isbatı" yâni yeni ayın görülüp isbatlanması üzerine, ekseriya Selimiye, Tophane, Beyazıt ve Kandilli'den atılan topları, ya da hususî vasıtalarla yapılan tebligatı müteakip hemen davullarını sırtlar ve bunu çalarak mahallenin sokaklarını dolaşır; halka Ramazanın girdiğini ilân ederlerdi.

Daha ilk gecedin çalınmağa başlıyan ramazan davullarının İstanbul âfakına akseden o muttarid, aynı tempodaki güm-gümleri, halkın sanki dile gelen neş'e ve şetaretinin bir ifâdesi olurdu. Herkeste çehreler mütebessim (güleç), dudaklar niyazkârdı. Böylece birbirlerinin mübarek ramazanını kutlardı..

Bazan ramazanın bu ilk gecesinde mahallenin birkaç delikanlısı bir araya gelerek bekçi babanın davulunu alır; ellerinde fenerler mahalleyi dolaşır ve bir takım mâniler söylerdi.

Ramazan davulcuları, o sevimli bekçi babalar, yukarıda da işaret edildiği gibi, genellikle ramazanın onbeşinden sonra sırtlarında davul mahalleleri dolaşmağa başlardı. Bu, eskiden beri süregelen bir âdetti. Davulcular, ekseriyetle o mahallenin bekçisinden olurdu. Bunların yanında fener tutan ve mâni söyleyen biri de bulunurdu.

Davulcu, bir kapı önüne geldiği zaman davulunu "güm... güm-güm de güm güm" temposuyla gümbürdetir; mânici de ilk olarak şu mânîyi söylerdi :

"Besmeleyle çıktım yola
Selâm verdim sağa sola
A benim şevketli efendim (1)
Ramazan-ı şerifin mübarek ola!"

Arkasından :

"İze geldim, ize geldim (2)
İnci mercan dize geldim
A benim şevketli beyim
Arzuladım size geldim"

Der, bunu müteakip de sıra mânîleri söylemeğe geçer. Bunlar :

"Yenicâmi direk ister
Söylemeğe yürek ister
Benim karnım toktur amma
Arkadaşım börek ister"

Veya :

"Davulumun ipi kaytan
Sırtımda kalmadı mîntan
Ver efendim bahşişimi
Alayım sırtıma mîntan"

Gibi mânîler olurdu. Şayet bahşişin verilmesi gerekirse o zaman :

"Şekerim var ezilecek
Tülbenatlerden süzülecek
Daha çok söylerim amma
Çok yerim var gezilecek".

"Halayıklar halayıklar
Ocak başında sayıklar

SUBAT 1970 SAYIMIZ BEHÇET KEMAL ÇAĞLAR SAYISI OLARAK ÇIKACAK

Ankaralı Aşık Ömer olarak Saz Siirine, Behçet Kemal olarak ta Türk Folkloruna ve Halk Edebiyatı'na büyük hizmetleri dokunan ve 24 Ekim 1969 günü kaybettiğimiz değerli Şair Çağlar için bir Özel sayı yayımlamaya karar vermiş bulunmaktayız.

Yazarlarımızdan, sayın Çağlar'ın Aşık yönüne, folklor ve halk edebiyatına hizmet çalışmalarına, hayatı, şahsiyeti ve eserlerine ait yazılarını beklemekteyiz. Bu sayımıza girecek olan yazı ve fotoğrafların en geç 20 Ocak 1970 tarihine kadar elimize geçmesi gerekmektedir.

Yazar ve okuyucularımızın ilgilerini rica ederiz.
T.F.A.

Davulun sesini duyunca
Pirincin taşını ayıklar".

Evden bahşiş alınca, bu defa da :

"Bahşişim aldım bergüzar
Almışım eylemem inkâr
Veren eller dert görmesin
Hak bereket versin Settar".

Yahut :

"Evimizin önü üzüm
Taneleri dizim dizim
Beyefendi iki gözüm
Bahşişine yoktur sözüm".

Gibi bir mânî ile teşekkür ifade olunurdu.

Ramazan gecelerinde davul çalmanın, mânî söylemenin birçok meraklıları, heveskârları vardı. Bunların ekserisini mahallenin güzel sesli delikanlıları teşkil ederdi. Bu meraklılar (nitekim bu satırların yazarı da o meraklılar arasında idi), bekçi babanın davulunu omuzlayıp hem davul çalar; hem de usul ve edâsına göre çeşitli mânîler söyleyerek kapı kapı dolaşırlardı. Davulcu mânîleri genellikle "sabâ" ve "düğâh" makamları üzerinden söylenirdi.

Eski devrin ramazanlarında bir de "Helesacılar" vardı. Bunlar, bir tanesinin boynunda ufak bir davul, bir diğersinin elinde cam veya muşamba bir fener olmak üzere, üç beş çocuktan tereküp ederdi. Helesacılar da, aynı şekilde mahalleleri dolaşır, her evin önünde durarak mânî söylerler; fakat her mânînin sonunda: "Helesâ, yelesâ" diye bağırırlardı. Bu dolaşmaya da "Helesâ'ya çıkma" denirdi. Bazı iştirakçılara göre "Helesâ, yelesâ" tekerlemesinin aslı "hel-ese, yel - ese" imiş?

Anadolu'nun bilhassa kıyı şehir ve kasabalarında da "Helesâ'ya çıkma" âdeti vardı. Fakat buradaki Helesacıları, genellikle delikanlı kayıklar teşkil ve bunları da bir sürü çocuk takip ederdi. Helesacılar, tahtadan yaptıkları büyücek, ışıklı ve tam donatımlı bir kayığı, keşik (nöbet) ile, omuzlarında taşıyarak dolaşır ve her evin önüne geldikleri zaman (hep bir ağızdan):

"Bir gemim var altın direkli
Tayfası aslan yürekli
Helesâ, yelesâ, heya mola yuusâ!.."

Diye bağırarak kayıkcı mânîleri söyler ve para toplarlardı.

(1) İsmi biliyorsa zikrederiz.

(2) Yahut geze geldim.

Halk Dansları :

Bolvadin Halk Oyunları

Yazan : Doç. Dr. M. Kemal ÖZERGİN

I.
Afyon ilinin on bir ilçesinden biri olan Bolvadin, bu ilin güneydoğu kesiminde ve Konya ili yanında yer alır. İlçenin hiç bucağı olmadığı gibi, sınırları içinde sadece 13 köy bulunuyor. Toplam nüfusu ise 35.464 (1965 sayımı)dır. İlçenin merkezi, adını aldığı Bolvadin kasabasıdır. Bu kasaba, Eber gölünün kuzey ve kuzeybatısında uzanan münbit ovanın kuzey kenarında kurulmuştur. Buranın nüfusu ise, 1965 sayımına göre, 20, 140 - dir.

Bolvadin halk oyunlarının erkeklere ait olanlarını toplayan bu yazının bilgileri, 1 Eylül 1966 günü Bolvadin'da, buranın değerli gençlerinden Avukat Mehmet Pektaş'ın yardımı ile Yetimin Ahmet'ten soruşturma yolu ile derlendi. Bolvadin'in kadın oyunları hakkında hiç bir bilgi elde edemedim. Bana bilgi veren Yetimin Ahmet, Bolvadin'in ileri gelen oyuncularındandır. Aşağıda her oyuna ait verilen bilgiler, sadece onun açıklamalarına dayanmaktadır.

Bolvadin'in, imkân elverdiğince tesbit edilebilen halk oyunları toplu olarak gözden geçirildiğinde, şunlar söylenebilir:

(a) Bolvadin erkek oyunları, "Kaşıklı Zeybek" bölgesi içinde bulunuyor. Tesbit ettiğimiz 14 oyundan biri (nr. 3, Çember), ikili oyun'dur ve aynı hareketler birlikte (yanyana) oynanır. Sadece bu oyun değişimlidir. Diğer 13'ü Toplu oyunlar'dandır. Bunlardan 12'si Sıra oyunu olup, bağırsız halka düzende ve saat tersi yönünde hareketle oynanır. Sonuncu oyun ise (nr. 5, Durnalar), Takım oyunu'dur. Oyuncular, ikiserli düzende yanyana oynarlar. Bu son 13'ünün hepsi düz oyundur. Hemen çoğunlukla her oyunda oyuncuların iki elinde bulunan birer çift tahta kaşık, bu bölgenin özelliğini gösterdiği gibi, doğusundaki komşu "Kaşık oyunları" bölgesi ile ilgiye de işaret etmelidir. Bu ilçenin erkek oyunlarında, bu işaret edilenden başka, tesir bulunmadığı söylenebilir.

(b) Erkek oyunları çoğunlukla türkölüdür ve adlarını da türkülerinin bazı kelimelerinden (ilk sözcükler, nakaratlar ve cencerler v.b.) almışlardır.

(c) Oyunlara eşlik eden çalgılar olduk-

çı çeşitlidir. Bunların başında Gırnata (klarinet), Kemane, kemençe gibi çalınan keman), Bağlama (saz), Darbuka, Tef (zilli) ve Dibirdek (bir dümbelek çeşidi) gelir. Bunlara Kaval ve Düdük'ün de katıldığı olur. Diğer bölgelerin temel çalgıları olan Davul ve Zurna, bu bölgede mevcut olmakla beraber, çoğunlukla oyunlara eşlik etmez.

Aşağıda alfabe sırasında tanıtılan oyunlara girebilecek oyuncu sayısı, en az ile en çok arasında olarak gösterilmiştir.

II.

(1) Acem kızı : Kaşıklı zeybek özelliğinde bir toplu oyun (Sıra oyunu) dur. Bağırsız halka düzende ağır oynanır. 2 - 10 erkek oyuncusu olabilir. Oyunun, adını aldığı türküsü "Bak şu kaşa, bak şu göze" diye başlar. Oyuncularda birer çift kaşık vardır. Bu düz oyun, türküsünün sözlü kısım ile ara nağmesi dikkate alınarak iki kısım sayılır: 1. ara nağmeli ve 2. türkölü.

(2) Aşkına : Oyunun bir adı da "Halime"dir. Ağır ölçülü bir kaşıklı zeybek olup, toplu sıra oyunu türündendir. Erkek oyuncu sayısı 2 - 5 arasında değişebilir. Türküsünün başı "Bülbül yuva yapmış yârin köşküne" diye başlar. Oyun adını, bu türkünün diğer satırlarında geçen bir kafiye sözcüğünden almıştır. Halka duruşlu, bağırsız ve eller kaşıklıdır. Düz oyundur. Üç kısım sayılır: 1. ara nağme (kaşık vurulmadan), 2. sözlü oyun ve 3. çökme.

(3) Çember : Bolvadin oyunlarının havası en ağır ölçülü olanıdır. Kaşıklı zeybek bölgesinde ikili oyun'dur. Sadece iki erkek, aynı hareketleri birlikte oynar. Bunların ellerinde birer çember (=iri yazma mendil) bulunur. Oyun da adını bundan ve türküsünün ilk kelimesinden almıştır : "Çemberim yolda kaldı". Oyuncular karşılıklı dururlar ve tabii bağırsızdır. Bu değişmeli oyun üç kısımdır: 1. oyuncular ayakta, çember elde, 2. oyuncular oturarak, çember başta ve 3. oyuncular yine oturarak, çember yerde serili. Zarif bir oyundur.

(4) Düzü var : Bu da ağır ölçülü bir kaşıklı zeybek oyunudur. Toplu oyunlar'ın sıra oyunu türüne girer. 3-5 erkek oyuncu-

su olabilir. Adımı ilk kelimelerinden aldığı türküsü, "Diviti var, kalemi var" diye başlıyor. Ellerinde kaşık bulunan oyuncular halka düzende ve bağısızdır. Oyun iki kısım kabul edilir: 1. ara nağme ve 2. türkülü kısım. Düz bir oyundur..

(5) **Durnalar** : Bu, havası hızlı ölçülü bir kaşıklı zeybek oyunudur. Toplu oyuncular'ın takım oyunu (ikişerli) sınıfındadır. Çifter bulunmak üzere 2 - 6 erkek oyuncu ile birlikte oynanır. Türkülüdür: "Geçin kızlar geçin, yol sizin olsun". Oyun adı da, bu türkünün nakaratında geçen bir kelimedendir. Tahta kaşıkla ve bağısız halka düzende oynanır. Bu düz oyun üç kısım: 1. ara nağme (düz yürüyüş), 2. sözlü oyun ve 3. ara nağme (çökerek sağa-sola sekme). Güzel bir oyundur.

(6) **Fadik**: Zeybek (kaşıklı) oyunu olup, ağır ölçüde oynanır. Toplu ve sıra oyunudur. Oyuna 2 - 6 erkek oyuncu girer. Bağısız olarak halka düzendeki oyuncularında kaşıklar vardır. "Usul usul bir kapıdan" diye başlayan türküsü söylenir. Oyun düz olup, iki kısım sayılır: 1. ara nağme ve 2. sözlü oyun.

(7) **Hamama** : Havası ile sözlerinin "eski hava" olduğu belirtilen bu oyun da karşılıklı zeybeğdir (Toplu oyunlardan sıra oyunu). Orta hızda oynanır. Erkek oyuncu sayısı 3 - 5 arasında değişebilir. Türkülü olup, sözleri "Hamama ileyen götürür" diye başlar. Adını da bunun ilk kelimesinden almıştır. Oyunculara kaşıklar bulunur. Bağısız halka düzende oynanan bu düz oyun iki kısım sayılır: 1. ara nağme oyunu ve 2. sözlü oyun kısmı.

(8) **Kapı ardına**: Diğer ilçelerde de bilinen bir kaşıklı zeybek özelliğinde toplu oyundur. Sıra oyunu olup, bağısız halka düzende oynanır. Ağır ölçülüdür. 2 - 6 erkek oyuncu girer. Türküsü var: "Kapı ardına asa koymuş eleği". Oyuncular, ellerindeki birer çift kaşığı oyunda vururlar. Oyun adını türküsünün ilk satırından almıştır. Bu oyun iki kısım: 1. ara nağmeli oyun ve 2. sözlü kısım.

(9) **Mavili**: Ağır ölçüde oynanan bir zeybek (kaşıklı) oyunudur. Toplu oyuncuların sıra oyunu türündendir. Bunda en çok 5 oyuncu bulunabilir. Türküsünün başı, "Bir ateş ver cigaramı yakayım"dır. Oyun adını bu türkünün nakaratında geçen bir keli-

meden almıştır. Kaşıklı oyuncular, halka duruşlu ve bağısızdır. Bu oyun da düz olup, iki kısım: 1. ara nağmenin oyunu ve 2. sözlü oyun.

(10) **Menekşesi biçim biçim** : Toplu oyuncuların sıra oyunu sınıfından bir kaşıklı zeybek oyunudur. Orta hızda ve 2-5 erkek oyuncu ile oynanır. "Menekşesi biçim biçim" diye başlayan türküsünün ilk satırı oyuna ad olmuştur. Elleri birer çift kaşık bulunan oyuncular, halka düzende ve bağısız oynarlar. İki kısım: 1. halka çevirme ve 2. ayak vurma. Düz oyundur.

(11) **Palazım** : Ağır ölçülü bir zeybek (kaşıklı) oyunudur. Toplu oyunlardan sıra oyunu türündeki bu oyuna girenlerin sayısı 2-6 erkek olarak değişebilir. Bu oyunda, oyuncularda kaşık bulunması şart değildir. Adımı aldığı türküsünün ilk beyti şöyledir: "Palazım sekip gelir - Cıgalarını döküp gelir". Halka duruşta ve tabiatıyla bağısız oynanır. Oyun düz olup, iki kısım: 1. ara nağme ve 2. sözlü oyun.

(12) **Penceresi kanat kanat** : Kaşıklı zeybek oyunu olup, havası ağır ölçüdedir. Toplu oyuncular'ın sıra oyunu türündendir. Erkek oyuncu sayısı 2-5 arasında değişebilir. Türküsü, "Penceresi kanat kanat" diye başlar. Oyun adını bundan almıştır. Kaşıklı oyuncular, bağısız olarak halka düzendedir. Bu düz oyun iki kısım sayılır: 1. ara nağmeli ve 2. sözlü oyun.

(13) **Suda halık** : Bu kaşıklı zeybek oyunu, başta ağır ve sonda hızlı ölçülerde oynanır. Toplu oyuncuların sıra oyunu türünden olan oyuna az sayıda, 3-5 erkek oyuncu alınır. Bunlarda kaşık bulunur. Türkülü olup, sözleri "Suda halık yan gider" diye başlar. Oyunun adı da türkünün ilk kelimelerinden alınmıştır. Oyuncuların duruş düzeni halka şeklinde ve bağısızdır. Düz bir oyun olup, üç kısım sayılır: 1. düz halka yürüyüş, 2. düz oyun (asıl oyun bu kısımdadır) ve 3. bağlanış.

(14) **Şehriban** : Hızlı ölçü ile oynanan bir kaşıklı zeybek oyunudur. Toplu oyuncuların sıra oyunu türündendir. Oyuncu sayısı da 3-5 arasında erkek olabilir. Türküsü "Şehribanı ağlama" dir. Oyun da adını onun ilk kelimesinden alıyor. Oyun üç kısım sayılır: 1. düz dönüş, 2. düz oyun (asıl oyun bölümü) ve 3. zeybek (çok hareketlidir).

Şerif Baykurt

Yazan : Ali Rıza ÖNDER

Şerif Baykurt, 1919 yılında, şimdi Yunanistan sınırları içinde bulunan Drama'nın Lise köyünde doğmuştur. Babası, Ustaahasanoğullarından Tüfekçi Hasan Usta'nın oğlu Osman Baykurt; anası ise Ali Ağa'nın kızı Şirin Hanım'dır. Baykurt, evli, iki çocukludur.

Şerif Baykurt, 1923 Mübadelesi'nde Drama ve Selânik bölgesindeki Türklerle birlikte beş yaşında iken ana yurda göç etti. Anadolu'ya gelişinin ilk iki yılında yer bulup yerleşinceye değin ailesiyle Sinop'un Gerze ilçesini, Tekirdağ'a bağlı Marmara Ereğlisi'ni ve Sultan köyünü gezdiler. Yedi ay kaldıkları Çatalca'da 1927 yılında ilkokula başladı. 1928 yılında, Kırklareli'de yerleşmeğe karar veren ailesinin yanında Selim Sabit okulunun ikinci sınıfına yazıldı. 1932 yılında ilk öğrenimini bitirmiş oldu.

Bu yıl içinde Kırklareli Ortaokulu'na girdi, 1935'te bitirdi. İlk kalem denemeleri, orta okul öğrencisi iken yayımlanmağa başladı. 1935'te Edirne Erkek Öğretmen okuluna girdi. Türk Millî Eğitiminin iki unutulmaz kişisi olan Reşat Tardu ve Fırat Cündüzalp'in okulda müdür buldukları sıralarda, arkadaşlarıyla birlikte, "Meriç" adlı bir dergi çıkardı.

Baykurt, bir yandan da Edirne ve Kırklareli'de çıkan dergi ve gazetelerde çocukluk şiir ve yazılarını yayımlıyordu. Gerek ortaokul'da, gerek öğretmen okulunda Halide Nusret Zorlutuna, Mahmut Cüda, Nihad Sami Banarlı, Ahmet Yekta Madran, Melâhat İkinci, Selâhattin Yücesoy, Ziya Somar gibi tanınmış fikir ve sanat adamlarının öğrencisi olmuştur.

1937'de Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim - İş bölümünün sınavlarını kazanarak yüksek öğrenimine başladı. Öğrenci bulunduğu yıllarda Halkevleri Genel Merkezi'nin düzenlediği bir resim yarışmasında Ankara ikincisi seçildi. Gazi Eğitim Enstitüsünde de Cevat Memduh Altar, Malik Aksel, Mustafa Nihat Özön, Nurullah

Ataç, Hıfzırahman Raşit Öğmen, Halil Bedi Yönetmen, Ahmet Kutsi Tecer, Per-tev Naili Boratav, Şinasi Barutçu, Mahmut Ragıp Gazimihal, Edwart Zukmayer gibi ünlü öğretmenlerin derslerinden ve çalışmalarından yararlandı. 1941 yılında Enstitü'yü bitirdi. Temmuz ayında Kayseri Lisesi'ne stajyer öğretmen olarak atandı.

1941 kasımında Ankara Yedek Subay Okuluna girdi. 1942 yılı nisan sonunda yedek subay olarak Türk ordusundaki görevine başladı. 31 mart 1944'te terhis edildi. Vaktiyle öğrenci olarak bulunduğu Kırklareli Ortaokulu'na resim öğretmeni olarak atandı.

Baykurt, Kırklareli ve Edirne'de kendi yapıtlarıyla resim sergileri açtı. 1946 yılında, öğretmen okulları, lise ve dengi okullar arasında, Türkiye'de ilk kez düzenlenen resim yarışmasında, öğretmeni bulunduğu Kırklareli ortaokulu öğrencileriyle birlikte Türkiye birincisi oldu.

1941'den bu yana araştırmalar halinde süregelen halk dansları çalışmalarını 1946'da iş haline koyarak halk oyunları ekipleri kurmuştur. Trakya'da çok güzel Türk dansları bulunduğunu yayımlar ve gösteriler halinde kamuoyuna duyurdu. Bu çabalar sonunda Trakya'da bir halk oyunları konusu ortaya çıkmış oldu. Bir ara halkevi başkanlığı görevini de üzerine almıştır.

Folklorcu Vahit Lütfü Salcı ile gençliğinden beri başlayan dostluğu, Kırklareli'deki bu son görevi sırasında büsbütün ilerledi ve birbirlerine sunulmuş şiirler ve yazılar yazdılar. 1952'de Arifiye Öğretmen Okulu öğretmenliğine atanınca - Türk sanatlarını anlayabilmek için halk sanatlarının incelenmesi gereğine inanarak - kendisini daha çok halkbilim araştırmalarına vermiştir. Öğrencilerinin de yardımıyla Maraş bölgesi halk elişmeleri üzerinde bir derleme ve inceleme denemesi yapmıştır. Böylece, binlerle elişmesi motifini elden ve gözden geçirmiştir.

Ayrıca, halk oyunları üzerindeki çalışmalarını da araüksız sürdürdü. Bütün Türkiye halk danslarını ele alarak halkbilim üzerindeki çalışma alanını genişletti. Bu çalışmalardan elde ettiği sonuçlardan kimisini "Türk Folklor Araştırmaları" dergisinde yayımlamış bulunuyor.

Yapı ve Kredi Bankası'nın kültür hizmetlerinden biri olarak kurduğu Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisi ile 1956 yılından buyana ilişki sağlamış ve anılan kuruluşun danışma kurulu üyesi olarak çalışmaya başlamıştır. Bilimsel bir kurul niteliğini de taşıyan bu danışma kurulu, Vedat Nedim Tör'ün başkanlığında, Mahmut Rağıp Gazimihâl, Ahmet Kutsi Tencer, Halil Bedi Yönetker ve Muzaffer Sarıozen'den meydana gelmiştir.

Baykurt, 1959 yılında Trakya halk danslarını bir konu ile birlikte sahneye koymayı düşünerek senaryosunu yazdı. "Gelin Alayı" adını taşıyan bu gösteri, Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisi'nin o yıl düzenlediği halk oyunları şenliklerinde halka sunulmuştur. Başarı sağlayan bu oyun çok beğenilmiş ve basında,

Şerif Baykurt

"Türk Operası doğuyor" biçiminde yazılar görülmüştür.

Şerif Baykurt, 1962'de Sakarya Halk Eğitimi Başkanlığına atanmıştır. Bu sırada, Sakarya bölgesi halk oyunları üzerinde önemle durmuştur. Çeşitli bölgelerden gelmiş olan etnik gruplardan üç ayrı halk oyunları ekibi kurmuştur. 1963'de halkevi başkanlığına seçilmesi üzerine bu alandaki çabalarını artırarak Sakarya Şenliklerini gelenek haline getirmiştir. Bu yıl içinde Sakarya Öğretmenler Derneği Başkanlığı ile de görevlendirilmiştir. 1963 Eylül ayında Millî Eğitim Bakanlığı Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü merkez kuruluşuna getirilmiştir. Ayrıca, Halkevleri Genel Merkez Uzmanlık Kurulu Üyeliğine seçildi. 1965 yılında Halkevleri Genel Merkezi tarafından "Türk Halk Oyunları" adlı kitabı yayımlanmıştır. Baykurt, Köy İşleri Bakanlığı Şube Müdürü ve danışmanı olarak da çalışmıştır. Bunlardan başka, Millî Eğitim Bakanlığınca yurdumuzda ilk kez düzenlenen "Folklor Semineri"nin müdürlüğünü yapmıştır.

1968'de, bu bakanlığa bağlı Millî Folklor Enstitüsü Müdür Yardımcılığına atanmış bulunan Baykurt, şimdi bu görevde çalışmakta, bir yandan da "Meydan Larousse - Büyük Lügat ve Ansiklopedi"nin halkbilimi ayırımının halk oyunları bölümünü yazmaktadır.

Yazılarının yayımlandığı gazete, dergi ve kitaplardan başlıcalarının adları aşağıda gösterilmiştir :

Ajans Türk, Akşam Haberleri, Batı Yolu, Çaba, Çağrı, Damla, Defne, Dernek, (Adapazarı), Dernek (Ankara), Doğuş, Gürses, Halk Eğitimi Bülteni, Halkevleri Dergisi, Halkın Sesi, İlköğretim, Köy Postası, Orkestra, Özdilek, Son Posta, Trakyada Yeşilyurt, Türk Folklor Araştırmalar, Ülkemiz, Ülkü, Vatan, Yeni Adam.

Yukarıda adları yazılı gazete ve dergilerden başka bir kısım yazıları, bayram, tören, anma (jübile) ile ilgili kitap ve broşürlerde yer almış, "Türk Halk Oyunları", "Mimar Sinan", "Halk Oyunları Dia Açıklamaları I ve II" adlı eserleri de Millî Eğitim Bakanlığı ilgili daireleriyle Halkevleri Genel Merkezince bastırılmıştır.

Abdülbâki Gölpinarlı'ya Cevabım :

Şeyh Bedreddin Dolayısıyla

Yazan : Cahit ÖZTELLİ

Sayın Cahit Özetelli'nin 226, 228 ve 231. sayılarımızda Şeyh Bedreddin ile ilgili yazıları gıkandı. Sayın Abdülbâki Gölpinarlı bu yazılara cevap olarak Papirüs dergisinin 37. sayısında bir yazı yayınladı.

Cahit Öztelli de aynı derginin 39. sayısında Gölpinarlı'ya karşılık verdi. Okurlarımız belki bu karşılığı göremeyeceklerdir. Sayın C. Öztelli'nin önceki üç yazısı dergimizde çıktığı için son yazısını Papirüs'ten alarak yayımlıyoruz. T. F. A.

Sayın Abdülbâki Gölpinarlı'nın "PAPİRÜS" dergisinin 37. sayısında, benim beş altı makalem üzerinde çeşitli kusurlar arayan ve de techil gayreti gösteren ataylı ve iğneli bir yazısı çıktı. Kendisine teşekkür ederim. Benim gibi ilim fukarasının önemsiz yazılara, onun gibi bir bilgin zahmet edip ilgi duymuş... Bu ilgi, yazılarıma değer verdiğini gösterir ki bana şeref vermiştir.

Ciddîlikten uzak bir üslup ve tutum içinde yazılan Gölpinarlı'nın yazısına ben de onu örnek alarak cevap vereceğim. Buna beni kendisi zorlamıştır. Onun kadar başarılı olamazsam şimdiden aflarını dilerim.

Menâkıb ne zaman yazıldı?

Gölpinarlı, Papirüs'deki yazısında (s. 13 son bölüm), Vahit Lütfü'nün gördüğünü bildirdiğim menâkıb çürütme çabası ile şöyle diyor :

"..... Bedreddin'in hayatını ve son demlerini adım adım tâkryb edip bildiren torununun (Halil'in) yazdığı mevsuk menâkıb....."

Demek, Halil dedesini adım adım takip ederek yazmış menâkıbı... Söylemesi biraz ayıp olacak ama, ne yapalım buna mecburuz. Sayın üstadımız menâkıbı hiç anlamadan, eski deyişle "ruhuca nüfuz" etmeden okumuş. Bedreddin asıldığı zaman Halil ve kardeşleri İznik'te idi ve on yaşına bile varmamış bir çocuktuktu. Halil, menâkıbta (61. b) :

**Ol zamân idi ki irişdi şirâr
Bizi terkedübeni itdi firâr**

diyor. Bunun mânâsını verindi üstat... Halil dedesinin yanında bulunduğu zamanlarda olayları kavrayamayacak yaşta bir sâbi idi. Kitabını şeyhin ölümünden enaz otuz, otuz beş yıl sonra yazdı. İşte, bu arada baş-

ka menâkıblar yazıldı. Halil, menâkıbı dedesinin Cafer adlı müridi tarafından söylenenleri dinleyerek yazmıştır. Bunu kendisi şöyle anlatıyor (46. a) :

**İşbu ahvâli ki ben nakleyledüm
Bile Şeyhile olandan söyledüm
Câ'fer adlu anda Şeyhin bir kulu
Dirdi Hazretinle kaldum iy ulu
Ne kim ağzından anun söz geldi hoş
Nazma getirüb kitâba yazdum uş**

İşte, bu Kul Câfer ve şüphesiz başkalarının anlattıklarını uzun yıllar sonra yazmıştır Halil... Bedreddin İznik'te altı veya yedi yıl kalmıştır. Kadıaskerliği de iki yıl birkaç ay sürmüştür. Halil'in babası İsmail'in evlenmesi, Musâ Çelebi'nin tahta geçmesi ve Bedreddin'in kadıasker olmasından sonradır ki, bunlar bilindikten sonra Halil'in yaşını bulmak kolay olur. Bedreddin öldüğü zaman Halil'in sekiz on yaşlarında olduğu ortaya çıkar. Bu yaşta bir çocuk, dedesini adım adım takip ederek nasıl menâkıb yazar. İşte, Gölpinarlı'nın ilmi araştırması...

Nüreddin-zade çekışmesi :

Gölpinarlı yazısının bir yerinde (s. 13) benim, Nüreddin-zade için Vâridât'ı şerh ettiğini söylememe karşı şöyle karşılık veriyor :

"Oysa bu, Vâridât'ın şerhi olmadığı gibi, Vâridâtın tümü de ele alınmamakta. Vâridât'ta şeriata uymayan, aykırı olan hususlar şiddetli bir dille reddedilmektedir; yani şerh değil, reddiyedir."

Ben, Nüreddin-zade'nin eserini inceleyecek kudrette bilgi sahibi değilim. Hem bu benim konularım dışındadır. Yazımda "Osmanlı Müellifleri" ni tanık göstermiştim. Oraça eserin adının başında "şerh" kelimesi vardır. Bunda benim ne suçum var? Göl-

pinarlı'ya göre büyük bilgin Bursalı Tahir Bey de cahilin biri??...

Ama, işin garibi şu ki, Gölpınarlı da Nüreddin - zade için aynı kaynağı tanık göstermiştir (bk. Melâmîlik ve Melâmiler, 1931. s. 69). Ayrıca, Nüreddin - zade'nin kendisi de Vâridât'ı şerh ettiğini söyler (bk. A. Gölpınarlı, Simavna Kadısıoğlu... s. 46, alttan 7. satır).

Bedrettin'i en iyi anlayan ve anlatan, 1924 yılında yazdığı eserine yeni bir şey katılamayan ünlü bilgin Şerefeddin Yaltkaya, İslâm Ansiklopedisine yazdığı Bedreddin maddesinde "şerh" diyor.

İşin daha garibi, bana "Nüreddin-zade Vâridât'ı şerh etmemiştir." diyen Gölpınarlı'nın kendisi iki yerde "şerh" sözünü kullanıyor (bk. Simavna Kadısıoğlu..., s. 42 ve 45). Bir sayfa önce de Kâtip Çelebi'nin şerh demesine itiraz etmiyor. Bu ne biçim sözdür üstadım... Bana çatıyorsun, sonra dönüp bir kere kendi yazdıklarına bakmıyorsun?? Tanrı kimseyi şaşırtmasın...

Aynı yerde (s. 41) Gölpınarlı Nüreddin-zade'nin adını yanlış veriyor. Nüreddin-zade'nin adı "Muhyiddin" değil, "Muslihiddin"dir. Acaba Gölpınarlı yeni bir belge filân mı buldu? Ama, henüz bize böyle bir haber gelmedi. Başkalarında yanlış avına çıkan kişi biraz da kendi hatâlarını görmeli değil mi?

Gölpınarlı'nın metinlere müdahalesi.

Gölpınarlı, menâkıbu yeni yazıya çevirenken metinlere pek geniş bir tutumla "müdahale" de bulunmuştur. Buna pek açık imlâ yanlışları ve vezin zaruretleri dolayısıyla "cevâz" vardır. Ama, Gölpınarlı'nın müdahalesi bununla kalmıyor, âdeta metinleri değiştiriyor. Her sayfada bunları bol bol bulmak mümkün.

Menâkıb yazarı her söyleyişinde "Bedreddin" dediği halde Gölpınarlı hep "Bedrüddin" yapıyor. Menâkıbın başlığına bakınız, hareketi çok açık olarak dediğimiz gibi olduğu halde Gölpınarlı "ü" ile yazıyor. Bu tutum bütün eser boyunca sürüp gidiyor. Arapça fasihî öyledir diye bu denli müdahaleye hiçbir ilim adamının hakkı yoktur. Halil veya müstensih Arap gibi konuşmuyor, Türkçe konuşuyor. Zati, "cahilin biri müstensih", halk adamı, ilim adamı değil...

Gölpınarlı'nın bir tutkusu daha var ki, pek "âlimâne" dir. Arapça kelimeleri Arap talaffuzuna uydurmak özentisi içindedir. Arapça harf-i tarif 'el' leri hep Arap söyleyişine göre 'al' yazar. Türk hiçbir zaman Arap gibi talaffuz etmez, etmemiştir. Bunu ancak Batılı bilginler yapar. Çünkü, onlar bu kelimeleri kullanmıyor, aslından alıyor. Gölpınarlı İslâm Ansiklopedisine yazdığı birkaç yazıdan sonra bu tutkuya saplandı. Bizim Ansiklopedi de yanlış bir tutum için dedir.

Menâkıbın adı şöyle yazılmış ve harekelenmiş iken :

"**Hazâ Menâkıb-ı Şeyh Bedreddin Bin Kaadi İsrâil**" Gölpınarlı, bu imlâsı doğru başlığı aslına bozarak şöyle çeviriyor :

"**Hazâ Manâkıbu Şeyh Bedrüddin İbni kaady İsrâil**". Şimdi sorulum, menâkıb niçin manâkıb oluyor? Bedreddin niçin Bedrüddin olur? Konuşan Türk mü, Arap mı? Yoksa daha mı bilimsel oluyor? Hele Bin'i İbn yapmağa ne hakkımız var? Ayrıca bu kelimenin sonundaki (i) tamlama (i) si olduğu için ayrı yazılmalı idi, ne ise bu küçük bir zühul... Yine Manâkıbu'nun sonundaki (u) da (i) olmalı ve ayrı yazılmalı idi. Sonra o Kaady sözünün sonundaki (y) ne oluyor? Hangi halk adamı Türk böyle söyler? Gölpınarlı kendi alanında gerçekten bilgindir ama, böyle bazı yersiz tutkuları olmasa...

Arab'ın evi mi?

Menâkıbın (61. a) sında şöyle bir mısra var :

Girü Arab evine kıldı sefer

Gölpınarlı böyle çevirmiş yeni yazıya... Arab evi ne demek? Arab'ın evine sefer nasıl kılınır? Anlayamadık doğrusu? Sözlükte de yok. Hem de vezin berbat. Bu mısramı doğrusu şöyledir. Haddimiz olmayarak doğrusunu yazalım da üstadımız da sevin sin:

Girü gurbet eline kıldı sefer

Böyle olunca hem anlam düzeliyor, hem de vezin. Eski yazı ile gurbet küçük bir dikkatsizlikle arap olabilir. Tıpkı göz'ün kör olması gibi. Yine dikkatsizlikle el-il ev yapılmış. Nitekim (61. a) nın son mısramında "Gurbet evi"dir ki, doğrusu gurbet eli'dir. Gölpınarlı'ya göre "kitabı istinsah eden adam, akıllı cahil" ise de o kadar değildir.

Bilerek tahrif

Gölpınarlı'nın yakışsız bir tutumu da kelimeleri işine geldiği gibi tahrif etmektir. Bir ilim adamından böyle bir davranışın sadır olması gerçekten acınacak bir haldir. Bilim adamından beklenen birinci nitelik tarafsızlıktır. Bilim adamı kendisine karşı da olsa sağlam belgeler, görüşler karşısında onları kabulde tereddüt etmez, hakkı teslim eder. Gölpınarlı gibi Şarklı kurnazlığı ile metinleri hiç tahrif etmez. Gölpınarlı'nın bu tutumuna birkaç örnek verelim :

Türk Folklor Araştırmaları dergisinin 234. sayısında,

İrfânımız kisbidir, Vâridât'ı hakkıyla Okuyamadık, zâhir Fusûs ile Fütûhât

olarak yazdığımız beyitten "Vâridât'ı hakkıyla" kelimelerini işine geldiği için "vâridât-ı Hak ile" olarak değiştiriyor. Yazımın bir yerinde söylediğimiz "vahdeti meşreb" sözünü yine değiştirerek "vahdeti meşrebi" yapıyor. Üstadımız bunun vahdet-i vücud tarafı olduğunu çok iyi biliyor ama, işine gelmiyor, biz yazdık diye. Hep şark kurnazlığı...

Zahman mı, Rahman mı?

Gölpınarlı yazısının bir yerinde (s. 9 da not. 3) : "Ekiz'in kitabında 41. sahifede 16. satırdaki "zahmana" sözünün doğrusu "rahman'a" dır, diyor. İşte, kendisinin bilmediği bir kelimeye indî olarak yanlış diyor. Kendi söylediği yanlıştır. Zahmanın anlamı "sıla, yurt, vatan-ı aslı" dir. Saz şairlerinde çok geçer. Birkaç örnek :

**Çıkarım hakarım zahmanım irak
Hatırına gelir, cûş eder yürek**

**Giderim benim yolumdur
Zahmanın benim ilimdir**

Zahman kelimesi ve tarihi değişimi için bakınız (Cahit Öztelli, Zahman kelimesi üzerine bir araştırma, Türk Folklor Araştırmaları, sayı 194, Eylül 1965).

Bedreddin Mehdî'dir.

Gölpınarlı "...Dedemoğlu "Mehdî" sahib zaman"ı anmakla Bedreddin'i kasdetmiş değildir." diyor. Ve herkesin bildiği bazı açıklamalarla sözünü ispata çalışıyor. Boşuna gayret. Bedreddin'e inananlarca pey-

gamberliğine bile inanılmış iken onun ölümünden şu kadar zaman sonra Mehdî olarak geleceğine inanmak yersiz midir? Bu inancı dile getiren de yalnız Dedemoğlu değildir. Bir örnek: Merhum Sadettin Nüzhet "Türk Şairleri" eserinde (c. I. s. 128) Aşık Oğlu'nu tanıtırken şöyle der: "Bu zatı (yani Bedreddin'i) hâdi, Mehdî ve asrının feridi olarak tanıyor." Bu manzumedeki birinci beyit: "Aşk yolunda baş veren oldu şehit - Aşkı başa ileden oldu saif" diye başlıyor ve aşk yolunda şehitliği kutsallaştırarak bu yolda çalışan birtakım ünlü kişileri sayıyor, sonunda da:

**Aşık Oğlu mürsidi şeyh Bedridin
Hâdi ve Mehdî vü asrında ferit**

diye bitiriyor. Burada da mı Mehdî Bedreddin değildir? Demek Mehdî yalnız on ikinci imamdır öyle mi, üstat ? Yukarıdaki Aşık Oğlu'nu o yazımda bildirdiğim halde Gölpınarlı ondan hiç söz etmiyor, işine gelmiyor, teville imkân bulamıyor. Böylece bana nasıl bir ruh hali içinde saldırdığını ortaya koyuyor. Bu tutum bir ilim adamına yakışmaz.

Yeni bir menâkıb

Trakyalı Bektaşî Dedesi Vahit Lütfü'nün gördüğünü bildirdiği notlarını da yazmıştım. Gölpınarlı, görmediği bu menâkıbu çürütmek için hemen böyle bir kitap yaktı, varsa bile uydurmadır, indî hükmünü veriyor ve tutumunu açıkça ortaya koymaktan çekinmiyor.

Çünkü "Seydi Paşa hakkında ne Bedreddin'in hayatını ve son demelerini adım adım takip edip bildiren torununun yazdığı mevsuk "Manâkıb"ta, ne kaynak mâhiyetini taşıyan tarihlerde, ne "Şakaayık-ı Nu'mâniyye"de, ne de Hammer'de hiçbir bilgi yoktur; böyle bir menâkıb kitabı varsa, o da öbür iki düzmece manâkıb gibi uydurma ve düzmedir."

Demek, adları sayılan eserlerin, sözünü etmediği kimseler, eserler yoktur, uydurmadır, düzmedir. Peki, Halil'den ve eserinden o kitaplar söz etmişler midir? Tabii hayır... O halde Bedreddin'in torunu Halil de muhayyel bir kişi, eseri de uydurma ve düzmedir. İşte, Gölpınarlı'nın mantığına göre bu sonuç çıkıyor. Garip metot...

Bu mantığa göre, onun istemediği, görmediği her şey uydurmadır. Bu "Gölpı-

narlı metodu" ile onun da eserlerinin pek çok yerini çürütmek mümkündür. Haber verdiğimiz menâkıbın Trakya'daki Bedreddinlilerin elinde olduğunu bir öğretmen bildirdi. Bu menâkıbı incelemek imkânını bulursak, o zaman giyotin gibi işleyen metot yine "uydurmadır, düzmededir" feryadı ile karşımıza çıkacak. Ama, bu mesnetsiz, indî tutum bir ilim adamı için saygı değer değildir.

Vezin ölçme uzmanı

Gölpınarlı, bizim yayınladığımız her manzumenin veznini ölçer biçer, bir sakatlığını ortaya atar. Biz, bulduğumuz şiirlerin eksikliğine hiç dokunmayız, onları düzeltmeye kalkışmayız. Belge niteliğindeki bu manzumelerin vereceği sonuca bakarız. Gölpınarlı, öğrenci ödevi düzeltir gibi vezin (Sanki biz yazmışız gibi), imlâ yanlışları aramaya pek meraklıdır. Onun aradıkları her eserde bulunur. Kendilerinin yayınladıkları menâkıbta baştan başa vezin yanlış, imlâ hataları doludur. Yeni yazıya çevirirken kendisi de aynı şeyi yapmaktadır. Birkaç örnek :

Gölpınarlı'nın "Sınavna Kadısoğlu Şeyh Bedreddin" kitabının 119. sayfasında,

Didiler rahmeti rabbia târihin

mısraını yeni yazıya çevirirken iki yanlış yapmıştır. Rahmet kelimesine eklenen (i) tanımlama eki olduğu için ayrı yazılacaktır. Rabbin ise büyük harfle başlayacaktır. Buna göre doğrusu şöyle olacaktır:

Didiler rahmet-i Rabbin târihin

Bundan başka Gölpınarlı yine aynı sayfadaki,

On iki on üç yaşındaydı heman

mısraı için 2 sayılı çıkmada şöyle buyuruyor: "İki on, üç on, 50 ed..e" ve bunun Sultan Murad'ın elli yaşında öldüğünün söylenmek istendiğini bildiriyor. Burada tevile sapıyor ve indî davranıyor. Sultan Murad elli yaşında değil, kırk sekiz yaşında ölmüştür. Bu nusra Murad'ın oğlu İkinci Mehmet için söylenmiş olabilir. Ya da "akıllı cahil müstensih" yine bir halt karıştırmıştır. Bu bakımdan menâkıba da fazla güvenmemek gerekir. Yine aynı sayfadaki beyitlerin yerini bildiren (65.b) ler de yanlış. Bunlar yazmaya göre (63.b) olacaktır. Görülüyor ki, Gölpınarlı bile yarım sayfada dört beş yanlış yapabiliyor.

Çoban yırlaması

Gölpınarlı'nın ikinci kitabı menâkıbnâmede (s. 190) "Çoban - çolak türküsünü yırlar" sözü "türkü yakmak diye açıklanmış. Yanlıştır, indidir. Bir kere "çoban - çolak" değil, "çoban coluk olacak (bk. Vele İzbudak, Atasözleri, tıpkı basım, s. 37). Yırlamak, türkü yakmak değildir, türkü söylemektir. Buna göre açıklama "çoban - çoluk - çocuk gibi saçma sapan konuşmak" olur.

Yine aynı yerde "Eğri bastıkça kişiye kara basar" açıklaması tümden yanlış ve indidir. "eğri basmak" yoldan çıkmak, hile yapmak, dalavere yapmaktır. "kara basmak" kâbus anlamındadır. Buna göre açıklaması "kötü işler yapanlar bunalım içinde kalır." olacaktır. Sözlük karıştırmadan yazılırsa böyle atmak zorunda kalır insan.

Eski kelimeler mi?

Gölpınarlı, Hakiri'nin şiirinin eskiliğini yani bizim Elmalılı Sinan oğlu olmadığını, bu kelimelerin onun çağında (17. yz) yaşamadığını ispat için birtakım kelimeler saymakta. Bu kelimeler onun dediği gibi 'zamanına has' değildir. Daha sonraki yüzyıllarda da sürüp gelmiştir. Hem de "zamanına has telaffuz tarzlarıyla" yaşamıştır. Hattâ bunların çoğu bu gün bile Anadolu da söylenmektedir. Bunları göstermeye kalksak sayfalar dolar. Onun için Türk Dil Kurumu'nun Tarama ve Derleme Dergilerini sağlık verelim. Ne hacet, saydığı sözlerin hepsini Ümmî Sinan'ın divanında bulabilir. Orada (-iser) takısını göstermiştik. Öyle iken yine aynı takıyı örnek veriyor üstat. Onun bu ısrarlı tutumu karşısında insan ne diyeceğini şaşırıyor...

Yine Hakiri

Halil'in menâkıbının sonunda birkaç şiiri bulunan Hakiri adlı şairin kim olduğunu Gölpınarlı bir türlü bulamamış. Biz, bunun Elmalılı Sinan Ümmî'nin oğlu olduğunu ispat etmiştik kendisine (bk. T. F. Araştırmaları, s. 173 ve 226). Ayrıca, başta Sinan Ümmî olmak üzere Elmalı Tekkesinden yetişenlerin hepsinin Bedreddinli olduklarını da ispat etmiştim. Ümmî Sinan'ın divanının başında yazılı :

Tevhid-i esmâdan aldı dersini Ümmî Sinan Vâridât'ın perfevinde şerh olundu bu divân müfredi Ümmî Sinan'ın değildir. Sonradan birisi divanın başına yazmış. Sanki, Gölpınarlı yanımdaymış. Ama, ne gariptir ki, ikisi İstanbul'da birisi Elmalı'da, birisi bende bulunan divanların hepsine nasul yazmış bu gizli el. Gölpınarlı, bildirdiğimiz halde İstanbul'dakini anıyor. Haydi, onun dediği gibi olsun. Peki Ümmî Sinan'ın yetiştirilmesi Niyazi Mısri'nin "Vâridât" redifli şiirini de mi bu gizli el yazmış. Ömürdür bizim üstat doğrusu... İşine gelmedi mi ses-sizce geçiştirir...

Gölpınarlı bir kere hayır dedi mi, ağzımızla kuş tutsanız nafile. Eğer, bizim bulduklarımızı o bulsa idi, siz o zaman görecektiniz tefsirleri, izahları... Sözü'nün bir yerinde divân şerh edilmemiştir, diyor. Divânların da şerh edildiğini yeni öğreniyoruz. Sonra, yine Ümmî Sinan'ın yedi yapraklık bir divânını haber veriyor. Aman ne güzel, yedi yapraklık divânların da bulunduğunu yeni öğreniyor bilim âlemi...

Biz de haber alamadık ?

Gölpınarlı yazısının bir yerinde (Papirüs, s. 11) "Koşma ölçüsü ve türkü kafiyesi diye bir terim yoktur. Her halde bu yeni bir icat olacak; biz daha haber alamadık." diyor.

Üstada burada ders vermekten "teeddüb" ederim. Koşma ölçüsü demek, on bir hece demektir. Türkü kafiyesi için de zahmet olmazsa, Varlık kılâsikleri arasında altı kere basılan fakirinin "Halk Türküleri" adlı kitabına tenezzülün bir göz atmalarını sağlık veririm. Türkü kafiyesinin ne olduğunu orada görecektir. Kendilerinin "mütekerrir" dedikleri şey, türkülerde kavuştak - nakarat denilen şeydir. Üstadımız halk edebiyatının bu yönleriyle uğraşmadıkları için nek iyi hatırlayamıyorlar. Ben, orada Gölpınarlı'nın "tuyug" dedikleri manzumenin gerisi olacağını, sonraki yaprak koptuğu için yalnız birinci dördüğü kaldığını ve manzumenin hece ölçüsü ile yazıldığını ve tekrarların kavuştak olduğunu söylemek istemişim. Üstat, bir yaprağın kopuşunun farkına varmamış. Biz haber verince seslenmiş herkez. Bu askunkie vermiş vermişlerdir. Hayır, biz de daha haberini alamamış.

Üstada pek iyi bilmesi gerekir ki, tuyug Anadolu edebiyatının hiçbir kolunda kullanılmamıştır. Anadolu'da Kadı Burhaneddin'den başka kimse kullanmamıştır. Fuat Köprülü'nün Tuyug adlı makalesinin yerini bilir herkes...

Şimdi üstada aynı şeyi soralım müsaadeleriyle... Birinci kitabınızın 102. sayfasında alttan 16. satırda "istinsah tarzı" diye bir laf var. İstinsah tarzı ne demek? Böyle bir terim yoktur. Her halde bu yeni bir icat olacak; biz daha haber alamadık...

Gölpınarlı niçin böyle yapıyor ?

İşin iç yüzünü bilmeyen okurları aydınlatmak için şu kısa bilgiyi vermek zorundayım. Gölpınarlı, Sınavna Kadısoğlu Şeyh Bedreddin" ve "Sınavna Kadısoğlu Şeyh Bedreddin Manâkıbı" adlarıyla iki kitap çıkardı. Bunun üzerine ben de bu kitaplarda ve daha önceki eserlerde bulunmayan yeni belgeler, bilgiler yayımladım.

Bunlar arasında yeni bir menâkıb, Bedreddin'in Edirne'deki zaviyesi, mahallesi, zaviye vakıfları (altı tane), Sınavna'nun yeri, Bedreddin'e medhiye yazan Şeyh Süleyman Hakiri'nin kim olduğu, ünlü Şeyh Ümmî Sinan'ın da Bedreddinli olduğu gibi bugüne kadar bilinmeyen bilgiler vardır. Gölpınarlı, bu yeni bilgilere hiç dokunmuyor. Bana saldıran yazısını niçin yazdığı da anlaşılıyor. Benim buluşlarımı beğeneceğini, takdir edeceğini sanıyordum. Verdiğim yeni haberleri yüksek bilgisi ile değerlendireceğini umuyordum. Nitekim kendisi de bana böyle yapacağını söylemişti. Aradan bir yıl geçti. Bir de ne görelim, üstat, hiçbir ciddi yanı olmayan, abesle iştigal çeşidinden verip veriyor. Bedreddin ile ilgisi olmayan konulara dalar, verdiğim yeni belge ve bilgilere dokunmaktan dikkatle kaçınmıyor, imlâ yanlışları, vezin düşüklükleri gibi basit şeylerle "tehil"e kalkışıyor. Ciddi bir ilim adamına yakışır mı bu tutum?

Efendiba, işin iç yüzü şudur: Bazı konular vardır ki, Yunus Emre gibi, Mevlâna gibi, onlar Gölpınarlı'nın tekelindedir. Kırk yıldan beri bunlar üzerinde döner dolaşır aynı seveleri söyler durur. Demek, şimdi de tehildeki konular arasına bir de Bedreddin'i almış.

Benim birkaç makalede eserlerinin de-

ğerini sarsdığını düşünmüş, şaşırmış, kızmış, yazdıklarımın değerini düşürmek hevesine kapılmış. Ama, asıl konuya girememiş, asıl konu olan Bedreddin üzerinde duracağına on beş yıl önce çıkmış yazılarımda cimbizla kusurlar aramış, didiklemiş durmuş. Bilimsel değeri olmayan, Gölpinarlı gibi bir ilim adamından beklenmeyen bu yazısı karşısında aynı yöntemle karşılık vermek zorunda bırakıldım. Bu haksız saldırılarla küçük düşen her halde ben olmadım.

Onun bu saldırısından yılmadım. Ben, bilmediğini bilen bir kişiyim. Kendisine teşekkür ederim, Bedreddin üzerinde daha sıkı bir çalışmaya giriştim, bu arada onun

son iki eserini de gerçek bilim süzgecinden geçireceğim. O zaman kimin haklı olduğu ortaya çıkacak.

Sözü çok uzattık... Konuyu KOCA YUNUS'un bir sözü ile bitirelim :

"İlim, ilim bilmektir; ilim kendin bilmektir.

Düzeltilme :

Özelli'nin geçen 244. sayımızda çıkan "Tuyuğ Nedir" adlı yazısında geçen vezinlerde dizgi yanlışları olmuştur. Yeniden veriyoruz: 1. Vezin "fâilâtün fâilâtün fâilün", 2. Vezin "mefâilün mefâilün feülün" olacaktır. T.F.A.

Bize gelen KİTAPLAR

★ ★ ★ ★ ★ ★
★ ★ ★ ★ ★ ★

★ ★ ★ ★ ★ ★
★ ★ ★ ★ ★ ★

● Yazan : Ahmet RASİM, Hazırlayan: Orhan Şaik GÖKYAY: "Eşkâl-i Zamân". Millî Eğ. Bakanlığı Büyük Türk Yazarları ve Şairleri Komisyonu Yayınları : 3. 20 x 12,5 boyunda, 198 sayfa, 12 lira.

● M. Necati SEPETÇİOĞLU : "Yaratılış ve Türeyiş". Türk Destanı. Millî Eğitim Bakanlığı 1000 Temel Eser : 12. 20 x 13,5 boyunda, 216 sayfa, 5 lira.

● Ahmet Seyfettin ŞİMŞEK : "Mensucat Folkloru". Dokuma ve giyim eşyalarına dair bilgiler ve fıkralar. Edinme adresi : Hocavüveyz, Şair Cem S. No. 13/7, Fatih - İstanbul. 20 x 14 boyunda, 152 sayfa, 10 lira.

● Alfred MÖER : "Contes Choisis Nasreddin Hodja". Resimli ve iyi kâğıda basılmış. Sipariş adresi : P.K. 236, Karaköy - İstanbul, 24 x 16 boyunda, 160 sayfa, 20 lira.

● Millî Eğ. Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Md.ü: "Türk Etnografya Dergisi". Yıllık. Sayı: XI, 1968. M. Önder, H. Z. Koşay, O. Türkdöğen, M. Akok ve M. Meinecke'nin yazılarıyla. 28 x 20 boyunda, 94 sayfa, 30 lira.

● Doç. Dr. Şükrü ELÇİN : "Gölpazarı Bilmeceleeri". Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nün yayımladığı "Türk Kültürü Araştırmaları, Yıl II, 1965, Sayı 1 - 2, An-

kara'dan ayrışım. 24 x 16,5 boyunda, 93 (68. sf. dan 160. sf. ya kadar) sayfa.

● Nedim ORTA : "Folklor Giriş - Uşak Folklorundan Örnekler". Uşak Halk Eğitimine Yardım Derneği Kültür Yayınları : 7. 20 x 14 boyunda, 46 sayfa, 3 lira.

● Osman TÜRKAY : "Uyurgezer". Şiirler. Yeditepe Yayınları : 184. 20 x 13,5 boyunda, 64 sayfa, 400 kuruş.

● Samih TIRYAKIOĞLU : "Cadının Ettikleri". Varlık Çocuk Klâsikleri: 66. 16,5 x 12 boyunda, 32 sayfa, 1 lira.

● Victor HUGO - Ayda DÜZ : "Fantine ile Kızı". Varlık Büyük Çocuk Kitapları : 27. 16,5 x 12 boyunda, 96 sayfa, 2 lira.

● Samih TIRYAKIOĞLU : "Sabır Taşı". Varlık Çocuk Klâsikleri : 68. 16,5 x 12 boyunda, 40 sayfa, 1 lira.

● Ayhan HÜNALP : "Üçotuz Para". Şiirler. İkinci baskı. Üç Yayınları: 1. Hüseyin Ramhi Ap. D. 8, Basıncöy - İstanbul. 20 x 14 boyunda, 58 sayfa, 3 lira.

● Mehmet SEYDA : "Anahtarçı Salih". Hikâyeler. Yeditepe Yayınları: 187. 16 x 12 boyunda, 138 sayfa, 500 kuruş.

● Emin ÖZDEMİR - Adnan BİNYAZAR : "Yazmak Sanatı - Kompozisyon". Varlık Faydalı Kitaplar : 97. 16,5 x 12 boyunda, 170 sayfa, 5 lira.

Aynı Olayları :

Hilton'da İftar ve Ramazan Eğlenceleri

Yazan : İhsan HİNÇER

Türk Ev Kadınları Derneği'nin Hilton Otelinde 23. 11. 1969 Pazar günü düzenlediği "Çocuk İftarı ve Ramazan Eğlenceleri", son elli sene evveline ait Ramazan Eğlenceleri ve İftar Âdellerini, bütün şaşasıyla yaşatmıştır. Bugün de İstanbul ve İstanbullu'nun hafızasında kalmış olan ananelerin ihyasını başarmasını bilmiştir.

Eski zamanlarda "Ramazan" demek, ibadet ile atbaşı giden bir tatlı zevk ve eğlence demektir.

Ramazan memleket ölçüsünde, başka aylardan ayrı karakter taşıyan senenin tek ayı idi. Fakat İstanbul'da Ramazan, hele "Direklerarası'nda Ramazan", eşi olmayan bir yaşayışın ta kendisi idi.

İftar edildikten ve teravih namazından sonra, yavaş yavaş caddelere yayılan halk, Direklerarası'nın eğlence yerlerine katılmış olurdu.

Bir milleti kendi köklerine bağlayan ip uçlarını kaçırmamak, onlardan yeni sentezler çıkarmaya yol açmak demektir. Bunun için de bu kaybolmak yolunu tutmuş görenek ve geleneklerimize hayat hakkı tanımak icap eder.

Bu anlayıştan hareket ederek Hilton Oteli çatısı altında tertiplenen İftar ve Ramazan Eğlenceleri'yle çocuklarımıza geçmiş zamanlardan bugüne uzayan gelenekler ve değerler tanıtılmıştır.

Bu düşünce ve teşebbüsle bu gece öz değerlerimize susamış Türk Aileleri tarafından büyük alâka görmüştür.

Bu arada küçük Nur iftar sofrasından sonra şükür duası yapmış, bunu iftara katılan küçüklere elişi keseler içinde dağıtılan "Diş Kirası" takip etmiştir. İlahın Gençler, hiç bir ücret almadan geceyi baştan sona kadar idare etmiş. Zati Sungur fahri olarak küçüklere en güzel oyunlarını göstermiştir. Hayali Osman Sözen tarafından Karagöz oynatılmış. İsmail Dömbüllü ve arkadaşları topluluğunca da orta oyunu oynanmıştır. İstanbul'un renkli simalarından şerbetçi tarafından bütün davetlilere şerbet dağıtılmış, elma şekerci ve macuncu da elli yıl evvelki kıyafetleriyle çocuk-

lara ve misafirlere ikramda bulunmuşlardır.

İlahın Gençler bu müstesna gece için beslediği marşı hazır bulunanlara ve küçüklere evvelâ yazdırmış, sonra da piyano eşliğinde okutmuş, alkışlarla karşılanmıştır.

Umumi istek üzerine Ahmet Kabaklı bir konuşma yapmış, Hilton Oteli salonlarında yapılan bu Ramazan Eğlenceleri ve İftar Gecesi'nin Türk ve İslâm Geleneklerinin bir zaferi olduğunu belirtmiştir.

Daha sonra Belca Yazıcı ve Topuluğu eski Şehzadebaşı Eğlencelerini canlandırmış, davetliler büyük bir sürür içinde bu mutlu geceyi sona erdirmişlerdir.

MİLLÎ FOLKLOK ENSTİTÜSÜ KARAGÖZ SERGİSİ

Millî Folklor Enstitüsü, bir yandan bilimsel metotlarla araştırma ve derlemeler yaparak folklor malzemesi arşivleri meydana getirirken, bir yandan da folklorla ilgili ve eğitici nitelik taşıyan halk sanatları sergileri açmaktadır.

Hatırlarda olduğu üzere, Enstitü'nün açtığı ilk sergide; Türk Halı ve Kilimleri gibi halk sanat eserlerinde kullanılan süsleme motiflerinin yakılmak suretiyle ağaç işleri üzerine nakilden meydana getirilmiş Dağlama Eserler teşhir edilmişti.

İkinci serginin konusu Karagözdü. Millî Eğitim Bakanlığı Güzel Sanatlar Galerisinde, 3 kasım 1969 pazartesi günü, o tarihteki Kültür Müsteşarı sayın Hüsnü Cırıtı'nın bir konuşmasıyla açılan sergi, onbeş gün devam etmiş ve yirmibeşbin Ankaralı tarafından gezilmiş ve görülmüştür.

Bu sergide, Öğretmen Hidayet Gülen'in düve derisinden yaptığı ve "Karagöz Oyunları" ndaki kişilerle birlikte oyunlarda gösterilen "Yer ve Hayvan Motifleri" nden meydana gelen 120 figürlük koleksiyonu ve Hayali Memduh'un da 40 Karagöz Figürü sergilenmiştir.

Söz konusu Karagöz Sergisi, yerli ve yabancılar tarafından takdirle karşılanmış, özellikle ilk ve orta dereceli okul öğrencilerinin ilgisini çekmiştir.

Çorum'da Oynanan Üç Çocuk Oyunu

Yazan : Doç. Dr. Sükrü ELÇİN

1 — Körebe (Gözbağlama) :

Oyun, kapalı bir yerde veya etrafı açık, düz bir meydana akşam üstü veya ay ışığında geceleri oynanır. Oyuncu sayısı (5 - 20) kişi olabilir. Ebe, yüzük tutulmak suretiyle seçilir, yahut bir oyuncu ortaya çıkar, arkadaşlarının her birine bir kelime düşecek şekilde şu tekerlemeyi söyler :

Beceden (baca) baktım bitten göz,
Biri sarı, biri boz;
Bindim bozun boynuna,
İndim Halep yoluna;
Halep yolu cin pazar,
İçinde bir ayı gezer;
Ayı beni korkuttu,
Gulacını (kulak) sarkıttı;
Al bunu, apart bunu,
Çek bunu, çıkart bunu.

En geri kalan çocuk ebe olur. Ebenin gözlerini, etrafı görmeyecek şekilde bir mendille bağlarlar. Oyunculardan biri (temsilei) yanına gelip ebe ile şöyle konuşur :

Temsilci — Ebe, tarlana, tavuk geldi.
Ebe — Kişele yavrum, kişele.
Temsilci — Kişeledim, gitmedi.
Ebe — Vur, incğini (bacak) kır.
Temsilci — Vurdum, incğini kırdım.
Ebe — Pişir, etini ye.
Temsilci — Pişirdim, etini yedim.
Ebe — Hanı bana.

Temsilci "Al şu da sana" diyerek ebenin beline vurur. Bu sırada hazır bulunan diğer oyuncular da vurup kaçarlar ve etrafa dağılırlar. Oyuncular ebeye yakalanmadan, başına, sırtına, beline, bacaklarına vurmağa çalışırlar. Ebe, ellerini, kollarını sağa, sola atarak onlardan birini tutmağa gayret eder. Yakalanan ebe olur. Oyuna aynı şekilde bıkcncaya kadar devam edilir.

Not — Oyun sâhasının dışına çıkanlar yakalanmasalar dahi ebe durumuna düşerler.

(Oyun, Çorum'da, Çorum'un Gökköy, Saınbey, Seyfe; Alaca'da ve Alaca'nın Koyunoglu, Karaköy, Gerdekkaya, İsa Hacı, Karakaya; Ortaköy'de ve Ortaköyün Ce-

vizli, Kızıl Hamza; Sungurlu'da ve Sungurlu'nun Beşik, Çadırhüyük, Yazır; Osmançık'ta ve Osmançık'ın Karalar Güney, Mecidözü'nde ve Söğütlü gibi köylerinde oynanmaktadır. 1968)

2 — Saklanbaç :

Oyun, açık havada, bahçede, meydana 5 - 20 kişi arasında oynanabilir. Bir kişi ebe seçilir. Ebe, belirli bir ağaç veya duvara yaslanarak gözlerini kapatır. (1) den (50) ye kadar sayar. Bu müddet içinde arkadaşları saklanır. Ebe, sayı sayma işini bitirince gözlerini açıp aramağa başlar. Gördüklerinin isimlerini söyler. Ayşe, Mehmet... gibi; koşar, sayı saydığı yere elini vurur, sobeler. Görülen oyuncuya düşen iş, ebeden önce koşup sobelemektir. Oyuncular arasında bazıları sobelememeye kendi aralarında ad koyuşurlar (ad tutarlar). Elma, armut, kiraz gibi. Sonra, ebeye hangi meyveyi beğendiğini sorarlar. Ebe, mesele "elma" derse, elmanın sahibi ağaca veya duvara giderek ebe vazifesine başlar. Herkes sobeledi ise önce ebe olan çocuk bir daha bu işi yapar.

Not : Saklanbaç'a Çorum'un Mislerovacı köyünde (Siğlenpitik), Hacılarhanı'nda (Gözyumuc) adı verilmektedir.

(Oyun, Çorum'da, Gökköy, Seyfe, Hacılarhanı, Türkmen, Mislerovacı köylerinde; Kargı'nın Hahlar; Osmançık'ın Karalargüney; Ortaköy'ün Cevizli; Sungurlu'nun Beşik ve Tuğcu; Mecidözü'nün Söğütlü; Alaca'nın Karakaya ve İsa Hacılar köylerinde oynanmaktadır. 1968)

3 — Gömme Çelik :

Oyun, umumiyetle ilkbaharda, kııda, hayvan otlatırken oynanır. Değnek atma yarışı ile ebe seçilir. Dört kişi eşit aralıklarla bir kare teşkil ederler. Herbiri karenin köşelerinde yer alır. Bu yerlerin adına "eme" denir. Oyuncuların ellerinde bir ucu sivri değnek bulunur. Ebe, sağlam bir ağaçtan yapılmış bir çelik alır. Karşısına isabet eden oyuncuya doğru ustalıkla atar. İkinci oyuncu elindeki değnekle çeliğe vurup uzaklaştırır. Ebe, çeliği alıp gelinceye kadar diğer üç oyuncu ellerindeki değneklerle onun emesini çukurlaştırmak için kaz-

Bir Oyun ve Nasreddin Hoca Bibliyografyasına Ek

Yazan : Metin AND

Son yıllarda Nasreddin Hocaya ilgi arttı. Konu gerektirdiği öneme kavuştu, incelemeler, bibliyografyalar hazırlanıyor, Hoca şenliklerle anılıyor. Bu arada aslı Poznan'da bulunan Nasreddin Hoca'nın Mânşısı adlı oyunun bulunması iki bakımdan önem taşıyor: Hem oyunun Nasreddin Hoca üzerine bir tiyatro eseri olması, hem de Şair Evlenmesi'nden önce ilk Türk oyunlarından (belki de ilki) birinin böyle bulunmuş olması. Oyunun ilk önce bu yıl yayımlanan Geleneksel Türk Tiyatrosu kitabında (sayfa 331'de) kısaca sözünü ettim, sonra da metnini bir önsözle Türk Dili dergisinin temmuz sayısında yayımladım. Oyunun yazarının kimliği ve Almanca, İtalyanca, Fransızca çevirileri üzerinde Polonya'da Bayan Malgorzata Labecka-Koscherowa da bir inceleme hazırlamaktadır.

Böyle Nasreddin Hoca üzerinde çeşitli kitaplıklar, belgelikler tarandıkça daha nice önemli belge ve kaynakların ortaya çı-

mağa başlarlar. Ebe, yerine gelince bu işi bırakmaları lâzımdır. Aksi takdirde ebe yerine geçmeyen oyuncuyu yakar; yakılan oyuncu ebe olur. Oyuna devam edilir. Ebe, yeniden çeliği atar. Diğerleri çukur kazarlar. Ebenin karşısındaki çeliği karşılayıp uzaklaştıramazsa ebe durumuna düşer. Bu ikinci şahıs üçüncüye, üçüncü dördüncüye, dördüncü birinciye çeliği atmak ve çukurlar kazılmak suretiyle uzayan oyun bıkılınca bırakılır. Çukurların boyu ölçülür. Hangi eme derinse onun sahibi taş ve topraktan faydalanılarak dizlerine kadar çukura gömülür. Ebe, çukurdan çıkmaya gayret eder. Çıkamazsa yalvarmağa başlar. Arkadaşları kendi hayvanlarını akşama kadar otlatmak veya bir türküz söylemek vadini alarak onu çukurdan kurtarırlar.

Not : Oyun, Gökköy'de ortada tek bir "eme" ile de oynanıyor. Ortada bulunan ebe kendisini çeviren oyunculara çeliği atar. Aynı şekilde çukur kazılır, son ebe çukura gömülür.

(Oyun Çorum'da, Çorum'un Gökköy'ünde Alaca'nın Gerdekkaya'sında oynanmaktadır. 1968)

kacağı anlaşılmaktadır. Herşeyden önce Hoca üzerine tam bir bibliyografya yapılmamıştır. Değerli folklorcu Cahit Öztelli Türk Folklor Araştırmaları'nın 1960 yılı 132. sayısında oldukça iyi bir bibliyografya yayınlanmıştır. Biz burada onun bibliyografyasında bulunmayan yazma, taş basımı, kitap ve süreli yayınlardaki yazılardan bir ek bibliyografya veriyoruz. Belki gözden kaçarak Öztelli'de bulunan bir iki başlık tekrarlanmışsa hem Öztelli'den, hem okuyucudan özür dilerim. Ancak notlarımızda daha bunun bir kaç katı kitap ve yazı adı vardır, bunlar da işlenince ek bibliyografyalar olarak yayınlanacaktır.

Yazmalar : Oxford Üniversitesi Bodleian Kitaplığı Or. 185'de 1571 (H. 979) tarihli Haza Hikâyet-i Kitab-ı Nasreddin ve aynı kitaplıkta ayrıca Or. 672; Or. 192; Or. 42; Or. 178; Or (Selden superius) 8.

Paris Bibliothéque Nationale'de : Ancien Fonds Turc no. 295, 336, 236, 299 Supplement Turc'de no. 395 (XVII. yüzyıl), 947 (1741), 86, 422 (XVIII yüzyıl 1676, 424 (XVII yüzyıl), 1408 (1772), 1395 (1793), 1397 (XIX. yüzyıl), ve 1398. Ayrıca Supplement Turc'de Letâif-i Lamii no. 418 ve 419 (yaklaşık 1581-H.988) Ankara Üniversitesi, Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi İsmail Saib Kitapları no. 1/4838'de Hikâyet-i Haca Nasrettin Efendi 1777 (H. 1191).

Resimli Taşbaskıları : Meşhur ve mütearif Hoca Nasrettin Letâifi (Letâif-i Nasrettin Hoca) 1299. İçinde şu resimler bulunmaktadır: Akşehir hamamında çocukların yumurtlayıp Hoca horoz gibi çırpındığının resmi (s. 7), Hoca'nın mezaristanda köpek ile muharebesinin resmi (s. 9), Hoca mezaristanda katırları ürkütüştüğüdür. (s. 11), Hoca yahudi ile mahkemeye gittiğidir (s. 13), Hoca eşek sırtından semeri alıp kendi sırtına vurduğu resmi (s. 16), Hoca Timurlenkle padisah ile vemek vedâhihiresmidir. (s. 20), Nasrettin Hoca'nın türbesi (s. 32)

Meşhur ve mütearif Hoca Nasrettin Letâifi, sen 1342 (Hicri kameriye Nebeviye-

dir). Emniyet matbaasında tab olunmuştur: **Letaif Nasrettin Hoca** şu resimler yer almıştır: Akşehir hamamında çocuklar yumurtlayıp hoca horoz gibi çırpındığının resmi (s. 8), Hocanın mezaristanda köpek ile muharebesidir (s. 11), Hoca mezaristanının katırları ürküttüğüdür (s. 14). Hoca Yahudi ile muhakemeye gittiğidir. (s. 16), Hoca çıplak arabaya binip Sivrihisar'a gittiğidir. (s. 31)

Letaif-i Nasrettin Hoca'da şu resimler yer almaktadır: Eşek üstünde Nasrettin Hocanın resmi (s. 1), Akşehir hamamında çocuklar yumurtlayıp hoca horoz gibi çırpındığının resmi (s. 8), Hocanın mezaristanda köpek ile muharebesidir (s. 11) Hoca mezaristanda katırları ürküttüğüdür. (s. 14), Hoca Yahudi ile mahkemeye gittiğidir (s. 16) Hoca eşeğin sırtından semeri alıp kendi sırtına vurduğudur. (s. 20), Hocanın Timurlenkle beraber yemek yemesi (s. 25), Hocanın çıplak arabaya binip Sivrihisar'a gittiğidir (s. 31), Nasrettin Hoca Türbesi (s. 40 son sayfa).

Nasreddin Eğlencesi, Akşehir hamamında çocuklar yumurtlayıp hoca horoz gibi çırpındığıdır. (s. 7), Hocanın mezarda köpek ile muharebesidir. (s. 9), Hoca mezarda katırları ürküttüğüdür. (s. 11), Hoca Yahudi ile mahkemeye gittiğidir. (s. 13), Hoca eşek sırtından semeri alıp kendi arkasına koyduğunun resmi (s. 16) Hoca Timurlenk ile yemek yediğinin resmi (s. 20), Hocanın çıplak arabaya binip Sivrihisar'a üryan gittiğinin resmi (s. 24), Hocanın türbesi (s. 32).

Nasrettin Eğlencesi (Meşhur ve mütearif Hoca Nasrettin Leraifi ve kenarında Mahfuruz Sultan ve Raznihan Hikâyeleri) 1303 senesi tab olunmuştur. Burda dört resim yer almış, konuları yukarıdaki taş baskılardaki gibi olmakla birlikte resimler, resim altlarına pek uymamaktadır.

*

Kitap ve süreli yayımlardaki yazıların ek bibliyografyası:

Abenteur Buadems, Türkische Bibliothek, cilt 13. 1911.

Cavit Aker, "Nasreddin Hoca Hakkında", *Ün dergisi*, no. 82-83 (1941).

M. Ali Aksoy, **Nasreddin Hoca ve hikâyeleri**, İstanbul, (t. y.)

Nicolas Arratoon, **Gems of Oriental Wit**

and Humour or The Sayings and of Molla Nasreddin, Kalküta 1894.

Bahai, **Letaif-i Hacı-Nasreddin Hoca** (Veled Çelebi İzbudak) İstanbul, 1926.

William Burchhardt Baker, "Pleasing tales of Khoja Nasr-il-deen Effendi", **A Reading Book of the Turkish Language**, London 1854, ss. 27-106.

Henry D. Barnham, **Tales of Nasr-Ed-Din Khoja**, London 1923, New York 1924.

Fehim Bajraktoreviç, "Goethe's Intehodja Zivcox", **Politika** (Belgrad) 6 ocak 1932.

Fehim Bayraktoreviç, "Goethe's Intehodja für Nasreddin Chodscha", **Jean Dany Armağanı**, Ankara 1958, ss. 31 - 37.

S. V. Bedickian, **Turkish Gems, or The Tales of My Childhood Being the Funny Sayings and Doings of Nassr-ed-Din Hodja, the Turkish Aesop**, Alleghany, Pa., 1896.

Behai, **Letaif-i Hoca Nasreddin**, İstanbul 1907-1909.

P. N. Boratav, "A propos de quelques tentatives of identification de Nasrettin Hodja", **Actes du Congés Internationa du conte Populaire Kiel** 1956, 1961 ss. 21-25.

P. N. Boratav, "Autour de Nasreddin Hoca", **Oriens**, 16 (1963), ss. 194-223.

George Borrow, **The Turkish Jester, or, the pleasantries of Cogia Nasr-eddin Effendi**, Ipswich, 1884.

Fredrich Böök, **Nasreddin Hodscha, turkiska sägor og skamthistorier**, Stockholm 1928.

A. Caferoğlu, "Nasreddin Hoca", **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, IX, 1959 ss. 19 - 26.

Camerloher, **Meister Nasr-Eddin Schwanke und Rauber und Bichter**, Trieste-Bremen 1857.

"Contribution à l'Histoire du Sottisier de Nasr, Eddin Hodja", **Keleti Szemele**, Budapest 1902.

İsmail Hami Danişmend, "Nasrettin Hoca Kim?", **Konya** 34 (1941).

J. A. Decourdemanche, **Les plaisanteries de Nasr-Eddin Hodja**, Paris 1876.

J. A. Decourde manche, **Sottisier de Nasr-Eddin Hodja, bouffon de Tamerlan, suivi d'autres faceties turques**, Brüksel ve Turin 1878.

Franz Dieterici and George Reimer,

ARASTIRMALARI

Chrestomathie Ottomane, Berlin 1854.

Doran, **The History of Court Fools**, London 1858.

Dragomanov, **Nasr-Eddin Anecdotes**, Kievskaya Starina, Ukranya, 1886.

H.Ethé, "Ein Türkischer Eulenspiegel", **Essays und Studien**, Berlin 1872, ss. 233 - 254.

Antoine Galland, **Les paroles remarquables, les bons mots, et les maximes des Orientaux**, La Haye, 1694.

M. A. Gazeau, **Les Bouffons**, Paris 1882, ss. 192 - 208.

A. Gölpınarlı, **Nasrettin Hoca**, İstanbul. 1961.

P. Horn, "Zu Hodscha Nasreddin Schwanke", **Keleti Szemele**, I (1900), ss. 66-72.

C. S. Karataş, **Nasrettin Hoca ve Fıkraları**, Ankara.

Alice Geer Kelsey, **Once the Mullah**, Leicester, 1957.

M. E. Köslü, **Nasrettin Hoca Lâtifeleri**, İstanbul 1936.

Naci Kum, "Kayseri müzesinde 1408. no da kayıtlı Nasrettin Hoca lahdi", **Konya** no. 34 (1941).

I. Kunos, **Anecdotes of Nasr-Eddin**, Budapest 1899.

I. Kunos, **Nasreddin Hodscha Tréfal**, Budapest 1899.

Letaif-i Hoca Nasrettin Efendi, 1266 (45 sayfa).

Enno Littman, **Bibliotheca Orientalis**, 15 (1958), ss. 66-67.

Sir Harry Luke, **An Eastern Chequer Board**, London 1934.

H. Mallouf, **Plaisanteries de Nasr-Eddin Khodja**, İzmir 1854.

H. Mallouf, **Dialogues Turcs-Français**, İzmir 1854.

H. Mallouf, **Plaisanteries...** İstanbul, 1858.

J. C. Mardrus, **Le livre des mille nuits et une nuit**, Paris 1904, ss. 93-118.

Mehmet Tevfik, **Buadem**, Reclamschen Universal - Bibliothek, 1890, no. 2735, ss. 39 - 93.

Mullendorf, **Nasr-eddin Anecdotes**, 1890.

Nasreddin-hodza, njevove sale, dosetke i lakrdje u pripodjetkama od Mehemeke Tefrika, Prevod s. nemackog. U. Nuvom Sadu, 1903.

"Nasrettin Chodscha. Türkische Er-

zahlungen von Naserettin Chodscha", **Mag. für die Literatur**, 6 (1834), s. 333.

"Nasir-ed-din Chodscha's Türkisches Vademecum", **Mag. für die Literatur**, 7 (1835), ss. 59-60.

Nasrettin Hoca. Fıkraları, anlattıkları, züstlükları, İstanbul 1927 İlham Fevzi matbaası.

Nasreddin Hoca, İstanbul 1959, İstikbal Matbaası.

"Nazir Eddin, der türkische Eulenspiegel," **Panorama**, 14 (1847), ss. 22-24.

Franz Nick, **Die Hof-und Volks-Narren**, Stuttgart 1861.

Ali Nouri, **Nasreddin Khodjas Schwanke und Streiche**, (Türkische Geschichten aus Timurlenks Tagen) Breslau 1904.

A. Pann, **Anthology of Anecdotes of Nas Eddin**, Rumanya 1853.

A. Pann, **Opere complete**, Bükreş 1909, I, ss. 327 - 356.

Florian Pharaon, **Spahis, turcos et gouniers**, Paris 1864 (dokuzuncu bölümde).

V. Pio, **Lustiger Historier om Nasreddin Hodja**, Copenhagen 1902.

"Plaisanteries de Khodja Nasr-Eddin Effendi", **Revue de l'orient de l'Algerie**, 14 (1853), s. 72 - 74.

Price i dosjetke, Sarajevo 1952.

Albert Rapp, **The Joe Miller of the Near East**, San Fransisco 1960.

Roda Roda, **Der Pascha lacht. Organlandsche Schwanke**, Berlin-Leipzig 1909 ss. 121-125.

V. Scurat, **Anecdotes of Nasr-Eddin**, 1896.

Otto Spies, **Hodscha Nasreddin. Ein türkisches Eulenspiegel**, Berlin 1925.

Said Sungur, "Nasrettin Hoca'nın İstanbul'da medfun torunları", **Konya**, 51 (1942)

A. Kutsi Tecer, "Nasreddin Hoca", **İslâm Ansiklopedisi** 1960.

B. A. Toralevskogo, **Anekdoty Okhodghe Nasreddyne**, Moskova 1957.

Joakeim Valavani, "Ho Nasreddin Chotzas", **Byzantinon Hemerologion**, 1888 Atina, ss. 297 - 310.

V. Velicko (Rusça Nasreddin Hoca nükteleri) 1892.

Franz von Werner, **Nasreddin Chodja. Ein osmanischer Eulenspiegel von Murad Effendi**, Oldenburg 1878.

Posof'lu Aşık Müdâmi ve Bendeki Anıları

Yazan : M. Adil ÖZDER

Çağımızda Artvin ve Ardahan dolaylarında Yusufeli'li Huzuri ve Ardanuç'lu Efkârî ile birlikte usta âşık olarak yakından tanıdığım üçüncü halk sanatçısı Müdâmi olmuştur. Huzuri'yi yitireli aradan on yedi yıl geçti. Hayatta kalan yetmişlik Efkârî'den on sekiz yıl sonra hayata gözlerini açan Müdâmi de elisinde ve belki en verimli bir çağında aramızdan ayrılmış oluyor.

1956'larda başlayan şeker hastalığı ile genel sağlık durumu ve gözleri gittikçe bozulan Müdâmi yıllar boyu rahatsızdı. Arada, 1956'da Artvin Devlet Hastahanesinde, üç yıl sonra da Dr. İlhan Başgöz'ün aracılığı ile Ankara'da tedavi edildi. Geçen yıl içinde ise İstanbul'da Haydarpaşa Hastahanesinde bir ay kadar tedavi altında bulunduurulmuş, gerekli perhiz ilâç ve enjeksiyonla hayatım sürdürülebilmisti.

Öz adı Sabit olan âşık Müdâmi Ataman 1918 (1334) yılında Posof'un Demirdöver (Aşağı Varzına) köyünde doğmuştu. Babası Palabıyık Oğullarından Kahraman Hoca, anası Ferahnaz'dır. Yayınlanmış bazı biyografilerinde doğum yılı 1914 gösterilir.

Yirmi yaşlarındaki hareketli, şen, huzur cevap Müdâmi ile ilkten 1938'de tanışmıştık. Üç yıllık âşık, köyünden sazını omuzlayıp Şavşat'a gelmişti. İlk devişlerinden birkaçını bana orada yazdırmıştır. Meclis kurup kendisini dinledik. İrticalle yeniden yaptığı devişlerde gösterdiği usta-

Albert Wesselski, *Der Hodscha Nasreddin*, Ceimar 1911 (iki cilt).

W. Zimmichi, *Výbor tekstov tureckich opo vidania chodzy Nasrettina*, Varşova 1951.

Gh. I. Constantin, "Nasr ed-Din Khodja" chez les Turcs, les peuples balkaniques et les Roumains, *Der Islam*, Band 43, Heft 1 - 2, Berlin, Marz 1967. 90 cı sf. dan 133. sf. ya kadar.

Aliya Nametak, "101 Nasruddin Hodzma Şala". Sarajevo, 1968.

Alfred Möser, "Centes choisies Nasreddin Hodja". İstanbul, 1969.

lık bizleri hayran bırakmıştı. Oradan Ardanuç'a geçip Efkârî ile tanıştı. Orada yaptıkları ilk karşılıklı devişmelerini Müdâmi, fasıl bitince yerinde yazıya geçirmişti. Bu devişmelerini otuz yıl sonra 1967'de Konya İkinci âşıklar Bayramındaki görüşmemiz sırasında bana yazdırdı.

Müdâmi'nin Yusufeli'li Huzuri ile 1941 yılında Kars'ta yaptıkları uzun devişmeler de bize eşsiz ve örnek ürünler kazandırmıştır. (1)

Şimdi de, Müdâmi'nin oğullarından Hikmet Ârifi Ataman ile yakın dostlarından Ardahan'da Çıldır'lı folklorcu Haydar Çetinkaya ve Ardanuç'lu Aşık Efkârî dostlarımızdan aldığımız yazılı acı haberler...

Elli yaşındaki Müdâmi'nin 8 kasım 1968 günü gece saat 22 de köyünde hayata gözlerini kapadığını bildiriyordu.

Şairliği babasından miras alan Arifi Ataman, bana yazdığı mektupta şöyle diyor: "...bu sene ise evde hastalandı. Doktoru yanından eksik etmedim. Doktor gelip evde ilâç veriyor, iğne yapıyordu. Ama, vade, ecel, yakasını bırakmadı..."

24 yaşındaki âşık Ârifi, babasının son demlerindeki durumunu bize bir deyişle anlatıyor :

Bir sam yeli gelip binamı yıktı
Felek sillesini vurdu Adil Bey
Beni keder ile gama bıraktı
Kol ve kanadımı kurtu, Adil Bey!

Babam dedi: Oğul yanıma otur
Tez gidip buraya hocayı getir
Azrail'e dedi; sen işin bitir
Bir kus pencereden girdi, Adil Bey!

Hocayla beraber okuduk Kuran
Şahadet getirdi, kalbimde iman
Dedi: Oğul artık gelmiştir zaman
Güle güle camı verdi, Adil Bey!

Sabahtan Posof'ta duyuldu haber
Dokuz Kasım her yer gam ile keder
Bize de böyleymiş takdir-i kader
Her taraftan millet geldi, Adil Bey!

Ârifi'yem sözü eyledim beyan
Rahmet ile anam haberi duyan
Bintevece adamı arzama koyan
Bir ismi dünyada kaldı, Adil Bey!

Müdâmi'nin bende kalan anılarından bir kaçını daha burada yenilemek isterim. Müdâmi ile Efkârî'yi 1945 yazında Şavşat Halk Odasına davet etmiştik. Sazlarını alıp geldiler. İki gün ve bir gece süren bu ikinci karşılıklı devişmeleri orada olmuştur. Otuz sayfayı aşan devişme metinlerini yerinde yazıya geçirip birer kopyasını âşıklara sunmuşum.

Müdâmi - Efkârî geleneksel âşık karşılaşmaları türünden olan bu devişmelerinde çok güzel örnekler vermiş, irticaldeki ustalıklarını bir kere daha göstermiş oldular. Müdâmi'den öğrendiğime göre, onun deyiştiği saz şairleri yalnız Huzuri ile Efkârî değildir. Bunlardan ayrı daha on âşıkla karşılaştığı bilinmektedir (2).

Âşık Müdâmi, güçlü bir şair olduğu kadar, kendiliğinden sazlı halk hikâyeleri de dizen ve bunları meclislerde dinleten bir halk sanatçısıydı. Hikâyelerinden biri olan "Öksüz Vezir"i 1967 temmuzunun haftasında Posof'ta bir akşam kalabalık halk arasında kahvede, ikinci akşam Öğretmenler Derneği salonunda dinlemiştik. Amerika'nın İndiana Üniversitesinde Türk Halk Edebiyatı Profesörü olup, Müdâmi'den hikâyelerini tesbit için Posof'a kadar uzanan sayın İlhan Başgöz bu hikâyenin iki ayrı gecedeği varyantlarını orada telle tesbit etmiştir. "Gül ile Ali Şir" hikâyesi de Orhan Hançerlioğlu'nun tesbiti ve radyoya uygulaması ile 1968 sonlarına doğru Türkiye Radyolarında yayınlanmıştı. Bunlardan ayrı daha ne gibi hikâyeleri olduğunu bilemiyorum.

Müdâmi, çevremizin eski halk bilgilerini de yakından izlemiş, kuvvetli hafızasına yerleştirmişti. "Yaralı top" efsanesi başlı başına bir folklor ürünüdür (3). Bu efsaneyi, aşağıda anlatacağımız Ankara Maliye Meslek Okulu salonu toplantısında kendisine tekrarlatmışım. Anlatırken ve buna ilişkin "Yaralı top" destanını okurken kendini tutamadı, hıçkırdı, hıçkırdı.

Edelerinden Posoflu Aşık Fakirî (Üzeyir) ile rum âşıklarından Fitnatî'nin XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde Ahıska'da yaptıkları devişmeleri o çağın özelliğini yansıtan tarihsel anılarla birlikte 1967 temmuzunda bana yazıya geçirme fırsatını kazandıran da Müdâmi'dir.

Posof kasabası karşısında "Tıran" deni-

len uçurumlara ilişkin "göl boğası efsanesi" ile Ardanuçluların hiç bilmedikleri "Ardanuç - Gevherik Kalesi" efsanesinin bir başka önemli varyantını bana aktaran da o olmuştur. Yazıya geçirdiğimiz bu uzun efsane, Hazreti Peygamber zamanında Hamza oğlu İlaşim'in arkadaşlarıyla Arabistan'dan kalkıp Ardanuç (Gevher-i nik) kalesine gelmelerine deşgindir.

"Anı şehrinin batması" efsanesini de bana yazdıran o'dur. Koroğlu, Kerem, Aşık Garip vb. halk hikâyelerini bütün inceliğiyle bilen de o'ydu. Bunların çoğunun mekâmlar eliyle yazıya geçirildiğini sanıyorum.

Müdâmi, merhum Aşık Huzuri (1886 - 1951)'nin Artvin Kolorta mevkiindeki mezarını 1956'da ziyaret etmişti. Ziyareti sırasında yaptığı ilk ağıt koşmasını okuyalım :

Bin dokuz yüz elli altı yılına
Ulaşmadan çok ırfamı yoğ olmuş
Sordum Çoruh, Artvin, Yusufeli'ne
Mürşidim Hazûri hani- yoğ olmuş.
Ömür gülşenine sam yeli esmiş
Kurumuş eşeeri, haşçıvan küsmüş
Gonca sararınca bülbül de susmuş
Ruhumuzun güllistanı yoğ olmuş.
O dem şu düşünce geldi hayale
Bülbülü susmuş ki açmamış lâlâ
Ne sâki var, ne cam, ne de piyale
Tekkemizin pir - muşamı yoğ olmuş.
Zulumata döndü leyl ile nehar
Müyessen ola mı gülşen-i bahar
Ey MÜDÂMİ rahmet oku şam, seher
Âşıkların mürşidâmı yoğ olmuş.

Huzuri'nin Artvin Devlet Hastahanesindeki âni ölümü ve habersizce mezara götürülüşü hikâyesini o da dinlemişti. Duyduğu üzüntüyü, merhumu seven Artvinlilerin de duyularına tercüman olarak şöyle diledirmişti :

Huzûri gitti dünyadan
İşiten, her sezen ağlar
Felek de sildi künyeden
Silen ağlar, yazan ağlar.
Bu bir tabiat oyunu
Garip, kim ölgü boyunu
Gasl için hazır suyunu
Koyan ağlar, kazar ağlar.
Özr rahmetin ta'latam
Kendi haldî salatam (4)

Eğninden gam halatını
Soyan ağlar, çözen ağlar.
İlk hasta olmuş diyerek
Artvin'e gelmiş diyerek
Bir âşık ölmüş diyerek
Mezarını kazan ağlar.

Müdüâmi bu ihtimamla
Akit gözden yaşım damla,
Dört cemaat bir imamla (5)
Kibre giden ozan ağlar.

Öyle oluyor ozanların ölümü. Müdüâmi, Huzûri üstadın "makber"ini şu son divan ağtı ile de pek güzel tesvir etmişti :

Nazragâh-i müsteandır ey Huzûri makberin
Zâir-i Kerrübiyandır (6) ey Huzûri makberin.
Buna dâr-i fena derler her gelen gögüp gider
Ârife bir imtihandır ey Huzûri makberin.
Çoruh değil Türk-elinde bir mücevher taşısın
Hutebanm fevkindesin, üdebanm başısın
Behişt bağları içinde hüriler yoldaşısın
Revza-yî bâğ-i cinandır ey Huzûri makberin.

Kul Müdüâm eyler münacat feth-i bab olmak için
Okurum seb'al-mesâni müstecab olmak için
Rûhûni kudsiyetinden feyzyab olmak için
Bûnegâh-i âşıkandır ey Huzûri makberin.

Evet, Müdüâmi, üstadının "rûhâni kudsiyetinden feyzyab olmak" istemişti. İki âşık, o günlerden on beş yıl önce Kars'ın temiz, kahramanlık destanları ile dolu havasını görmeyece bir arada ve başbaşa te-neffüs etmişlerdi. Tekellüm'leri sırasında Huzûri, ihtiyarlığından yakınıyor, meydanı artık o günlerin genç Müdüâmi'sine jırayıyordu :

Biz ihtiyar olduk geçti çağımız
Her yan sana kaldı Âşık Müdüâmi..

On beş yıl sonra, Müdüâmi'nin dönüp dolaşıp onun mezarı başında hıçkırması sadece hazin bir raslantı mıdır bilemeyiz. Öyle olmasa gerek, çünkü, Huzûri'ye yukarıki sözlerinin karşılığı olarak :

Bir deva kıl aşkın mübtelâsına
Derman sana kaldı Baba Huzûri..

Diyen de o günlerin Müdüâmi'siydi.

Müdüâmi, Artvinden birkaç gün sonra Murgul'a uzandı. Orada bir kahvede deyişlerini dinletirken ilk göz hastalığının başladığını anlamıştı.

Şimdi, Müdüâmi'nin Huzûri makberine

söylediği ağıt divanın bir benzeğini Yusufeli'li (Demirkent köyünden) Azmi'nin dilinden dinleyelim. Her iki şairin de yakın dostlarından olan Azmi, ölümünü duyduğu Müdüâmi'nin mezarına uzaklardan şöyle sesleniyor :

Âşıkana meyl-i candır ey Müdüâmi makberin
İmtihana bir nişandır ey Müdüâmi makberin
Her gelen, sen, ben gibi, fânî cihandan el çeker
Son mekân-i kârbandır ey Müdüâmi makberin.

Taziyet evladına, lâzıma değil etmek keder
Emr-i hak gelmiş, eceldir hükümünü ıera eder
Gizli sırdır bilmeyiz, kimler gelir, kimler gider
İbrete kâfi mekândır ey Müdüâmi makberin.

Sen bilirdin, hem tabiatıdır flâhî bir kitap
Hem de çok güç bir muamıma, hali müşkül bir hesap
Sorsalar, dilsiz misali söylemez bir tek cevap
Öyle bir sırr-ı nihandır ey Müdüâmi makberin.

Dertlidir AZMİ ehîbba-yi vefanızla bile
Âh eder geldikçe yâdın dem-bedem mahzun dile
Hiç gelmez eski demler, dünkü gün geçmez e'e

Tanrı bâki, külli fandır ey Müdüâmi makberin.

Bu yazıyı hazırlarken Ardanuçlu Efkârî'den de bir mektup aldım. Yanık sesli yetmişlik Baba Âşık, sazının tellerine dokunmuş, Müdüâmi'nin ardından şu iki ağıt ile seslenmiş :

Poshof ilçesinin söyleyen dili
Ağlamakta hangi çağlar kim bilir
Susmuş Kars Eli'nin o şea bülbülü
Matemlidir hangi bağlar kim bilir.
İrtical kalesi, hazırdı sözün
Müdüâmi hayata yumdun mu gözün
Duvarda asılı kaldı mı sazın
Çalacak mı kalan sağlar, kim bilir.
Erenlerden almış idin dersini
Sana içirmişler aşk badesini
Şark-elleri dinlemişti sesini
İşitmişti hangi dağlar kim bilir.

Van'da Tandır Âdetleri

Yazan : Sabahattin TÜRKÖĞLU

Van ve çevresinde son zamanlarda özellikle büyük toplumların yaşadığı şehir, köy ve kasabalarda modern fırınlar yavaş yavaş eski âdetleri unutturmakla beraber hâlâ çevrenin büyük bir kısmı an'anelerini devam ettirerek meşekkatine rağmen eski düzenlerini bozmamışlardır.

Bu yörede ekmeğe özellikle tandırlarda bazen de saç denen özel madeni kab veya kapaklarda pişirilir.

Van Tandırının yapısı diğer tandırlara benzetmekle beraber bazı değişiklikler arzeder. Bunun için her evin Tandır Evi denilen mahallinde orta yere silindirik bir çukur açılır ve kırmızı killi topraktan yapılmış ve iyice yuğrulmuş çamur elle büyük ve kavisli tuğlalar (Bad) halinde şekil veri-

lerek çukura kenar duvarı olacak şekilde üstüste konur ve araları gene aynı çamurla kapatılarak perdahlınır. Bu arada tandırın en altında bir baca deliği bırakılarak kenardan meyilli bir şekilde Tandırın bir metre kadar ilerisine bir kanalla bağlanır. Van'da buna Külve denir. Külveler Tandır-daki ateşin bol hava ile yanmasını sağlarlar. Alevler tandırı iyice kızdırdıktan sonra kor halindeki ateşin uzun zaman muhafazasını temin için külve ağzı bir paçavrayla tıkanır. İşte bu anda tandır, ekmeğe pişirmek için hazır sayılır.

Köylülerin ekmeceklerini kendileri pişirmesine karşılık şehirlerde "Keveni" isimli ekmeğe pişirici kadınlar tutulur ve bunlara ya özel bir ücret veya bir miktar odun, eski elbise

gibi şeyler karşılık olarak verilir.

Tandırda ekmeğe pişirme şöyle olur :

Keveni veya ekmeğe pişiriciler pişirme gününden bir gün evvel geç vakit hamuru büyük teknelerde yuğurarak ertesi gün ne hazırlarlar, bu arada tandırda yakılacak odun ve tezek bir gün evvelden hazırlanarak tandır kenarına konur. Ayrıca tandırda önceden kalan küller tandır küreğiyle temizlenir. Bu sırada ekmeğe pişiriciye yardımcı bir kişi ekmeğe tahtası denilen ayaklı ve çok alçak masa üzerine oklava ve kindirek denilen âletlerle hamuru açmakta ve istenilen şekle getirdikten sonra keveniye vermektendir.

Ekmeğe şekilleri genellikle ikidir. İnce büyük ve eliptik olan "Lavaş" yu-

Gezmiş dolanmıştın birçok diyarı
Sevmiştin öz yârı, değil ağyarı
Gece gündüz saz elinde EFKÂRİ
Ah çekübün böyle ağlar, kim bilir?..

(1) Bk. Hikmet Dizdaroğlu; Yusufeli'li Huzûri. Ankara, Ulus B. 1949 (Huzûri - Müdüâmi deyişmelerinin tamamı bu kığta alınmamıştır.)

(2) Bunların adlarını ve yıllarıyla yerlerini kısaca anahm :

1942'de Ankara Halkevinde Kastamonulu Âşık Ozanoğlu (İhsan); ve Yorgansız Hakkı (1895 - 1963); aynı yılda Kağızmanlı Cemal Hoca / Cemâlî, Turânî (1883 - 1957) ve Bardızlı Nihâni (Mustafa: 1889 / 1894 - 1967); Ashında Şavsatlı olup Posof - Yeniköy'ünde evli Âşık Pakize Hanım; 1950'de Artvin'de, Huzûri çıraklarından Yusufeli'li Âşık Fehri (Ali Karabulut); Şavsat'ta Âşık Beryâmi (Dursun Ali Erdoğan); 1963'te

Ağrı'da Şenkayalı Âşık İhsânî (Mevlüt Şafak); 1966 Konya I. Âşıklar Bayramındaki karşılaşmaları; Bu bayramdan dönüşlerinde Ankara'da Maliye Meslek Okulu salonundaki Karşı Âşıkların (Müdüâmi, Çobanoğlu, Dursun Cevlânî, Sadî Değer) karşılıklı deyişmelerinde Müdüâmi - Çobanoğlu meclisi.

(3) Bkz. Pertev Nailî Boratav: Folklor ve Edebiyat (1955. (s. 53, Yaralı Top efsanesi ve Müdüâmi'nin topları karşılıklı konuşturan uzun deyişi).

(4) Huzûri son demlerinde, yattığı yerde kendini bilmeden "o kadar iyiyim ki namaz kalabiliyorum" diye mânevî bir ibadet içinde olduğunu söylemişti.

(5) Cemaati o kadardı.

(6) Kerrûbi: Tanrıya en yakın ve sürekli ibadet halinde olan melekler.

varlak ortadan delikli ve kalınca olana ise "Tap-tapa" denir. Şekillendirilmiş bu hamurlar Mazrakalar üzerine serilerek tandır kenarına kuvvetlice vurma suretiyle yapışır. Mazrakaların büyüklük ve şekilleri ekmeğe çeşidine göre değişir. Yapılışları şu şekildedir; ilkin lavaş veya taptapa şekline göre hafif tahtadan veya daha ziyade örme çubuklarından bir altlık yapılırak

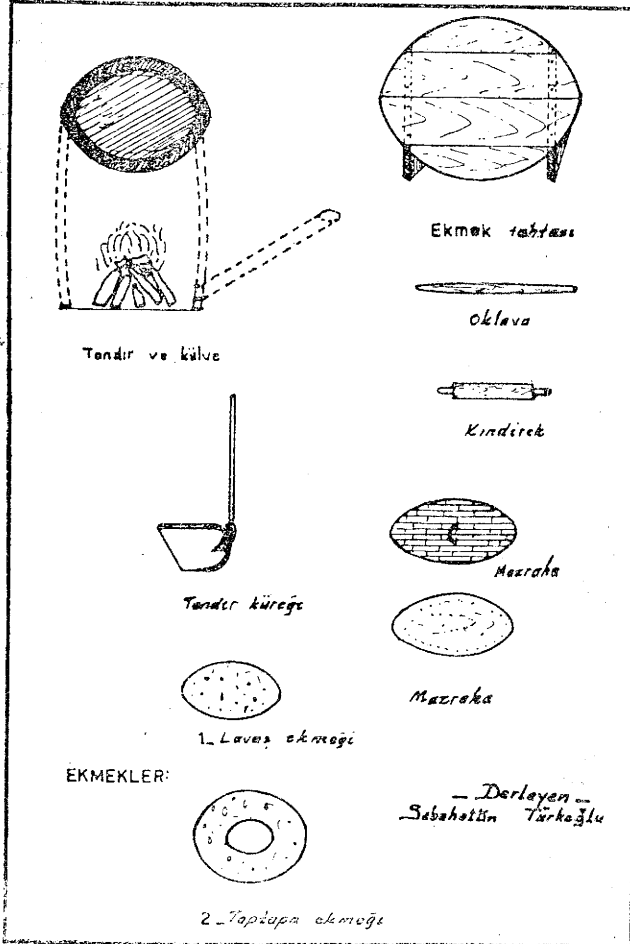
bunun üzerine, içine paçavra ve pamuk doldurulmuş sert bir bez veya keten gerilerek kenarlardan altlığa dikilir. Böylece bombeli bir yastık gibi duran mazrakanın bezle kaplanmış kısmına hamur ekmeğe serilir.

Tandır kızgınken ekmeğe çabuk piştiği için koparılıp istif edilir, tandır soğumaya yüz tutunca "Tandıra vurulan" ekmeğe, "Tandır tutmaz" ve ateşe düşerler. Bunlar

ateşte eğri bügrü şekiller alarak ve bir kısmı yanarak pişer ki çoğu zaman "Küt" denen bu ekmeğe keveninin hakkı olur.

Tandır, ekmeğe pişirme gayesiyle yakılır fakat, bu arada enerjisinden başka şekillerde de istifade edilir. Meselâ ekmeğe hazırlık olarak yakıldığımda bol alevlerden faydalanarak büyük kazanlarla (Tandır üzerine uzatılmış ve üstüne kazan vs. konan demirlere "heçirdek" denir) su ısıtılır ve bu sular çeşitli şekillerde (Banyo, bulaşık, çamaşır v.s.) kullanılır. Bu bol alevde elbetteki yemek pişirilmesi düşünülemez. Ancak bunun içinde Ekmeğe sonu en uygun zamandır.

Ateş küllendikten sonra pişmiş topraktan yapılmış çömleklerde et yahnişi ve güveç hazırlanarak tandıra konur. Kış aylarında hakiki tandır zevki bundan sonra başlar. Çömlekler küllü ateşe yemeğe büyük bir lezzet katarak pişirildikten sonra alınır ve tandırın üzerine kürsü denilen 50 cm kadar yükseklikte bir masa oturtulur ve bunun üzeri geniş ve kalın bir örtüyle kapatılır. Öyle ki bu örtü tandırın bir iki metre etrafını kapatır. Ve aile efradı ayaklarını tandıra sarkıtarak örtüyle de iyice sarınarak masanın etrafına otururlar. Yemekleri ve gene tandırda pişirilmiş çaylarını içerek sohbet ederler. Altı ayı kış olan ve şehirle hiçbir irtibatı kalmayan köylerde en zevkli kış eğlencesi de bu olsa gerekir.

4. Türkiye Âşıklar Bayramı Yapıldı

5493

Yazan : Çora HİNÇER

TÜRKÜ BÖLÜMÜNDE

1. İer, Karacaoğlan Ödülü : Nevcivan Özmerih, Şeref Taşlıova.
2. İer, Emrah Ödülü : Âşık Salihî, İsmail Cengiz, Feymanî.
3. İer Âşık Kerem Ödülü : Mahmut Taşkaya, Fikret Ünal.

ŞİİR BÖLÜMÜNDE

1. İer, Ankaralı Âşık Ömer (Behçet Kemal Çağlar) Ödülü : Abdülvahap Kocaman, İhsan Kılıç Divanı.
2. İer, Yunus Emre Ödülü : Sabri Hüdaî, Şeref Taşlıova.
3. İer, Âşık Şem'î Ödülü : Rüstem Al-yansoğlu, Âşık Kara.

ATIŞMA BÖLÜMÜNDE

1. İer, Köroğlu Ödülü : İhhamî Demir, Hasan Selmanî, Mevlit İhsanî Şafak.
2. İer, Dadaloğlu Ödülü : İshak Kemalî, Ummanî Can, Sabri Hüdaî.
3. İer, Âşık Şenlik Ödülü : Sadî Değer, Mehmet Ozan(î).

Âşıklara 10 bin lira ödül dağıtıldı. Konya'da 10 gün misafir edildiler. Yol paraları ödendi. Kapanuş konuşmasını yapan Konya Turizm Derneği Başkanı ve Senatör Sair Feyzi Halıcı, gelecek yıllarda yapılacak bayramlar için de bütün âşıkları ve saz şairlerini Konya'ya davet etti.

Jüri'nin değerlendirmesine göre Türkü, Şiir ve Atışma dalında alınan dereceler :

Yıllık abonesi : 15,
altı aylık abonesi : 7,5
liradır.
Yurd dışı senelik abone :
\$ 3. 5 1

**TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI**

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir
Dizgi ve baskı :
HALK MATBAASI
İstanbul

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HİNÇER

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 45, Aksaray — İstanbul. Tel. : 22 49 74

Hatay'da Ramazan Hikâyeleri

Yazan : Dr. Edip KIZILDAĞLI
(Anlatan : Zübeyde YAZICI)

On bir ayın Sultanı olan Ramazan, bu yıl gene Antakyadan uzakta kapılarımızı çaldı. Biz ne kadar uzakta olsak gönlümüz Antakyada olduğu için Allah, Antakyadan bir asırlık Hacı Zübeydeyi yanımıza gönderdi. Bu anlatacağım hikâyeleri bizim çocuklar bayıla bayıla dinledikleri için not ettim.

Bu da benim folklor araştırmacılarına bir armağanım olsun.

RAMAZANA SAKLA

- Vaktile adamın birisi herşeyin güzeli bir tarafa ayırır:

— Avrat bunu Ramazan'a sakla, demiş.

Gel zaman git zaman Ramazan gelmiş, güzel güzel yemekler pişmeğe, iftar sofraları dolup taşmağa başlamış. Günlerden bir gün kapıya bir dilenci gelmiş :

— Allahın yoluna, nasibini istemiş. Kadın:

— Adın ne? demiş.

— Ramazan.

— Ramazan mı? Dur öyle ise...

Evde ne kadar ayrılmış güzel yiyecekler varsa bir çuvala doldurmuş.

— Al git bunları bizim herif sana saklıyordu. Demiş. Akşama bey eve gelince bir güzel dayak yemiş, amma neye yarar? Ne yapalım demişler, bir yıl biriktirdiğimizi bir günde bitirdik. Bu akılsızlığımızı biz de her gece bir komşuya anlatır onlara misafir oluruz.

Ve böylece Ramazan ayında sıra gezmek, masal anlatmak âdet olmuş.

HAVA PARASI

II — Günlerden birgün Yahudinin biri Mısır'a gitmiş. Bakmış ki toprak çok bereketli, ortalık sıcak. Cam karpuz istemiş. Yok. Derman için bir tane bulamamış. Sormuş kimse karpuzu bilmiyor. Hemen kafasını çalıştırmış :

— Ben buraya karpuz ekip satarsam kısa zamanda zengin olurum. Ve dediğini yapmış. Herbir karpuz olmuş çıkıncı kadarını. Toplamış, pazara getirmiş. Kimse de olduğunu bilmez.

Reklâm için bir tanesini kesip dağıtmağa başlamış. Sen misin dağıtan, karınca sürüsü gibi binlerce fellah karpuzu kapışmışlar. Peki, yahudi:

— Para, para, dedikçe :

— Şimdi seni param parça yaparız, demişler.

Zamanın vezirine şikâyete gitmiş, o da karpuzu bilmezmiş.

— Getir bir tane görelim, demiş. Evinde iki tane saklıyormuş, hemen alıp gelmiş. Onu da vezir yemiş. Gene para yok. Bu defa Firavuna çıkmış. Son karpuzu da Firavun yemiş ve beğenmiş.

— Seni, demiş mezarlık bekçisi yaptım.

Bu işin en büyük iltifat olduğunu Yahudi neden sonra öğrenmiş. Gitmiş mezarların otunu temizlemiş, çiçek dikmiş, ağac dikmiş, etrafını çevirmiş. Hayvanları içeri sokmamış.

Yahudi ne bilsin Mısırlıların ölüye bu kadar düşkün olduklarını. Her ölü öldükçe Yahudinin serveti biraz daha artmağa baş-

lamış. Öyle ki: Mısır'ın en zengin adamı olmuş. Bir gün vezir ölmüş. Firavun onu Başvezir yapmış. Yahudi başvezir olunca zengin olduğu için halkın vergisini affetmiş. Firavuna yıllık gelirinin bir misli fazlasını ödediği için Firavun da ses çıkarmamış. Meğer Yahudinin bir plânı varmış. Yarkın zamanda Firavun da Yahudinin ellerinde ölmüş.

Halk kendisinden çok çok menmün olduğu için onu Firavun seçmişler. Firavun olur olmaz bir ferman ile bütün halkın havasını satın almış. Nasıl mı yapmış bu işi? Fellah paraya düşkün, satacak malı yok. Herkesin evinin büyüklüğü, kapı ve pencere adedine göre hava parası ödemiş bu yeni Firavun. Ve ellerinden sağlam senetler almış. Yaz gelmiş, sıcaklar başlamış. Hava Firavunun olduğu için her kim bir pencere açarsa tahsildarlar derhal makbuzu çıkarır, vergisini alır yahut halkı havasızlığa mahkûm edermiş. İtiraz edene senedi gösterilir ve cezaya çarptırılmış. Firavun böylece verdiği bin mislini çıkartmış. İşte "Hava Parası" tâ o zamandan kalmış.

Karpuzunu yağma eden fellahın Yahudi öyle bir intikam almış ki sormayın. Halkın parası bitmiş, hepsi Firavunun esiri olmuş. Firavun gene de öcünü alamazmış.

Her sabah, Firavunun askerleri halkı önüne katar, ellerine birer orak verir, kuru tarlarda hava biçerlermiş.

Firavun öene bir gün emir vermiş ki: — Memlekette kırk yaşından büyük kimse kalmıyacak. Herkes atasını, dedesini kesip başını getirecek.

Emir yerine getirilmiş, lâkin Lokman Hekime torunu kıyamamış, onu ziruzenbede (yeraltında) saklamış. Her akşam ona yemek götürür ve dertleşirlermiş. Lokman birgün torununa :

— Oğlum hâlâ hava mı ekip biçiyorsunuz? demiş.

— Evet, dede emre itaat etmeyenin kellesi gidiyor.

— Sen yarın Firavunun karşısına geç, biçtiğin havayı iki eline al savur, sonra tane bulmuş gibi ağzına at ye, demiş.

Torun dedenin dediğini yapmış. Firavun onu görüp çağırılmış.

— Ne yapıyorsun?

— Hiç... Biçtiğim havadan bir kaç tane ağzıma attım.

**OCAK 1970 DE DERGİMİZİN
SAYISI 125 KURUŞA,
YILLIK ABONESİ
15 LİRAYA ÇIKIYOR.**

Dergimizin tek sayısı 235 kuruşa çıktığı halde bastığımız reklâmlarla bunu 115 kuruşa kadar düşürmek, fakat buna mukabil okuyucularımıza yine de 100 kuruştan ulaştırmak imkânı için çok çaba gösterdik. Lâkin son kâğıt zammından sonra sayımızı 125 kuruşa, yıllık abonemizi de 15 liraya çıkarmadığımız takdirde dergimizin kapanması tehlikesi ile karşı karşıya kaldık.

Dergimiz, benzeri sanat, edebiyat ve fikir dergileri içinde en yüksek baskılı beş dergi arasındadır. Net olarak 3500 sayı basılmaktadır. Daha fazla basılması ve satılması mümkün olduğu halde açığımızın çoğalması endişesiyle bu baskıyı aynı oranda tutmaktayız.

Okuyucu ve abonelerimizin bu fiyat yükseltmesini hoş göreceklarına inanıyor, iltifatlarının devamına güveniyoruz.

T. F. A.

(Folklor : 159)

— Sen akıllı bir adama benziyorsun, yarın sabaha kadar bana kırk yalancı bulup getirmezsen kellen cellât.

Torun gece ağhyarak emri Lokmana anlatmış. Lokman :

— Korkma, demiş. Yarın kırk saat al, git. Hiç biri birbirini tutmaz.

Firavun saatlere bakınca kırk yalancı buluşuna hayran olmuş.

— Yarın da bana bir dostunu ve bir düşmanını getirip ispat edeceksin, demiş.

Lokman bu defa da kapıdaki köpeği ile karısını huzura çıkarmasını salık vermiş.

Ertesi gün meclis kurulmuş, Firavun sormuş :

— Hangisi dost, hangisi düşman?

Adam köpeğine bir taş atmış, sonra yanına çağırılmış. Gelmiş elini öpmüş. Kadına bir tokat atar atmaz, kadın ağzını açmış :

— Rezil adam, Lokmanı sakladığını Firavuna söylüyeyim de gör.

Zaten Yahudinin de aradığı Lokman işmiş. Böylece dost düşman ayırd olmuş.

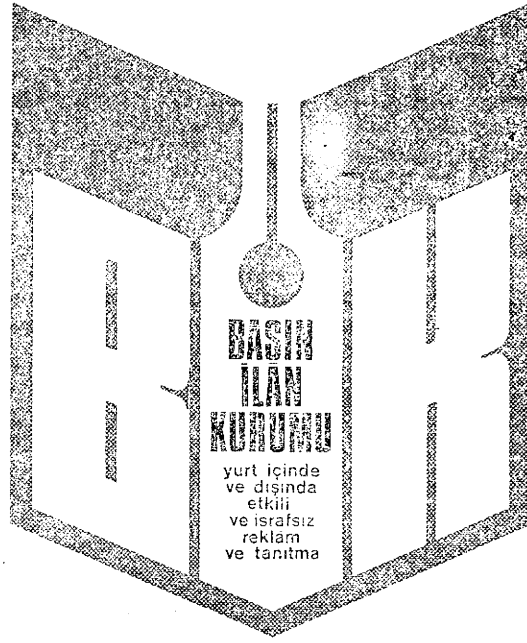
Şiddetli baş ağrılarına karşı

OPON

OPON
KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ağrılarını teskin eder
OPON, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Ahıs : 6108 - 151)

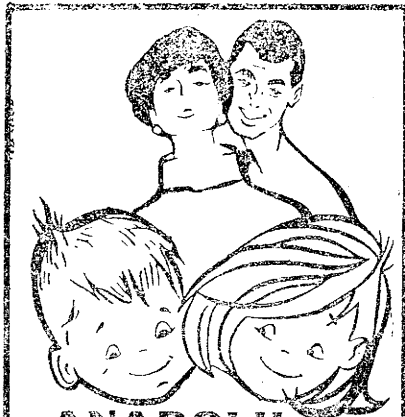

YURT İÇİNDE
VE DIŞINDA
ETKİLİ
VE İSRAFSIZ
REKLAM
VE TANITMA

Yayın organları hakkında bilgi sağlar * Eskiz ve program hazırlar
Objektif tavsiyelerde bulunur * Tespit edilen programlar titizlikle yürütülür.

Çağaloğlu Türkocağı Cad no 1. kat 3
Telefon. 276600 - 276601. İstanbul

(Basın : 61118 -152)

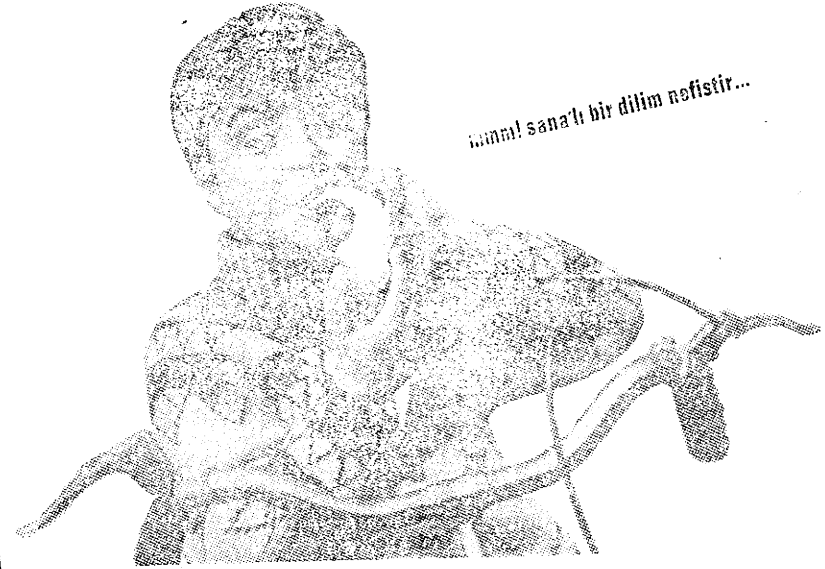
**ANADOLU
BANKASI**

SİZİN ESİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
KISACASI
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folklor : 153)

(Basın : 61010 - 154)

Çocuklarınız üstün lezzetli Sana'ya bayılırlar.

Üstün lezzetli Sana'da, taze pastürize süt vardır, meyve vardır. Bundan dolayı Sana kıymetli bir
En saf nebatî yağlarla hazırlanan Sana'da ay- enerji kaynağı ve üstün lezzetli, mükemmel
rica vücudun elzem olan A ve D vitaminleri bir gıdadır.

sizin için çalışıyorlar :

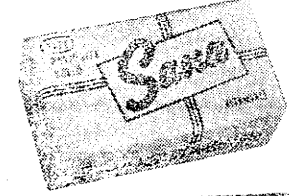
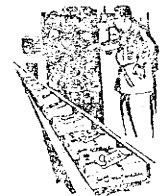
Evet! Taze sütün pastürize edilmesinden Sana'nın ambalajlanmasına kadar geçen muhtelif safha-
larda, yüzlerce Türk işçisi, hergün sofranıza üstün kaliteli bir margarini getirmek için, titizlikle
çalışıyor.

Sana imalatının
her safhasındaki,
sıkı ve devamlı
kalite kontrolleri,
Sana'yı bugün
yurdumuzun en
üstün kahvaltılık
margarini haline
getirmiştir.

Bunu biliyor muy-
dunuz?
Her sene, Sana'ya
1.000.000 kilo ta-
ze pastürize süt
ilâve edilmekte-
dir.

Sana, yüzde yüz
saf nebatî yağlarla
kat'iyen el değ-
meden hazırlan-
maktadır.

Sana oğlan tad, çocuklar eikhat !

GRAFİKA S. - 07

(Folklor : 155)

İPOLLİD
DİS MÜHÜRÜ

(Radar B. 721 - 156)

AKBANK ta hesabınız varsa

sansınız avucunuzun içindedir

EMNİYET SANDIĞI

ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
BOL İKRAMIYE
SOSYAL HİZMET

(Basım : 60165 - 158)

AKBANK

Memleket içindeki Bankacılık hizmetlerimiz kadar MEMLEKET DIŞI BANKA İŞLERİNİZ için de

TÜRK TİCARET BANKASI

EMRİNİZDEDİR

TÜRK TİCARET BANKASI

KÜLTÜR YAYIN 9

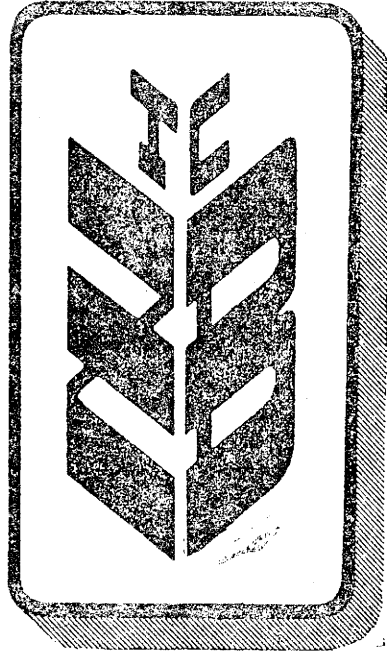
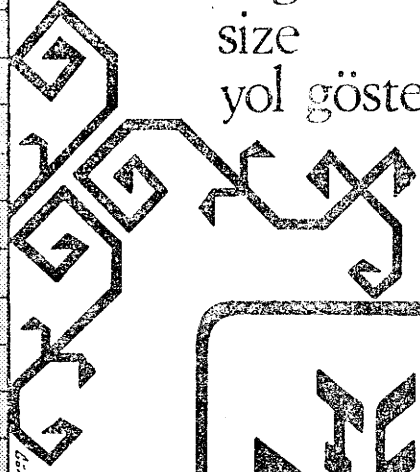
(Folklor : 157)

GRİPİN

GRİPİN, nezle başlangıcında birçok lenahtıklan önlemek bakımından faydalıdır. GRİPİN, 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir.

(Yeni Ajans : 6109 - 160)

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık

HER YERDE HER ZAMAN
T.C.ZİRAAT BANKASI
olacaktır

